

Den græske Tronkandidatur 1862–63.

AF

ERIK MØLLER

Begivenhederne i Forbindelse med det græske Kongeskifte i 1862—63 er aldrig blevet nærmere belyst fra dansk Side. Derimod foreligger en i mange Henseender udtømmende Fremstilling paa Fransk i Edouard Driaults og Michel Lhéritiers *Histoire diplomatique de la Grèce de 1821 à nos jours* (1925—26). Sidstnævnte Forfatter har her i 3. Bind skildret Udviklingen paa Grundlag af omfattende Arkivstudier i en Række europæiske Hovedstæder, bl. a. her i København. Redegørelsen, ogsaa for de danske Forhold, er beundringsværdig korrekt og tilsyneladende objektivt, maaske alene fraset Opfattelsen af London-Regeringens Holdning. Naar Spørgsmaalet nu alligevel tages op paany i nedenstaaende Afhandling, er Grunden dels, at Lhéritier naturligvis behandler Sagen under græsk Synsvinkel, medens Hovedvægten i den følgende Fremstilling selvsagt kommer til at ligge i den danske Udvikling. Den franske Historiker kender og forstaar denne forbavsende godt gennem Beretningerne fra de herværende Stormagts-gesandter, men han har, da han arbejdede her oppe, ikke haft Adgang til selve Statsraadsprotokollerne og vistnok heller ikke kendt en Samlingspakke i Rigsarkivet, der findes mellem »Politiske Sager« fra Gesandtskabsarkivet i London: Korrespondance om det græske Tronfølgervalg 1863. Ligeledes har de mere fortrolige Akter i det engelske Kongehus' Arkiv (Royal Archives Windsor — R.A.W.) ikke været tilgængelige for ham, og det samme gælder politiske Privatarkiver som The Russell- og The Cowley-Papers (i Public Record Office — Foreign Office citeret: P.R.O., F.O.) samt The Palmerston Papers (endnu i Privateje paa Broadlands). Hele dette Materiale har jeg gennemgaaet under Forarbejderne til min Bog om »Helstatens Fald«.

Af de engelske Aktpublikationer fra Samtiden (se: Cambridge History of British Foreign Policy II, 668) findes paa Kgl. Biblio-

tek alene: Correspondence relating to the Election of Prince William of Denmark as the King of Greece and to the State of the Country (1863). En Del af dette Materiale er offentliggjort i »Archives diplomatiques«. En dansk Aktsamling: Actstykker angaaende den Græske Tronfølgesag (1863) eksisterer. Almindelige Fremstillinger af græske Forhold og Udviklingsgangen i 19. Aarhd. George Finlay: A History of Greece from the Conquest of the Romans to the Present Time VII (1874). — G. Fr. Hertzberg: Geschichte Griechenlands seit dem Absterben des antiken Lebens bis zur Gegenwart IV (1879). — Edw. S. Forster: A Short History of Modern Greece 1821—1940 (1944).

Omvæltningen 1862 og dens Forudsætninger.

Tidligt paa Dagen den 23. Oktober 1862 kunde Befolkningen i Athen læse en Proklamation, hvori det hed:

Fædrelandets Trængsler er forbi. . . . Ved det græske Folks énstemmige Beslutning er fastslaaet og forordnet som følger:

- 1) Otto er fjærnet fra Tronen;
- 2) Amalia er fjærnet fra Regentskabet;
- 3) En Provisorisk Regering er dannet . . .
- 4) En grundlovgivende Forsamling vil snarest blive indkaldt for at danne Regering og foretage Valg af en Konge¹.

Omvæltningen i Hovedstaden var foregaaet den 22. Næste Dag ankom Kongeparret fra Peloponnes til Piræus, men de fik ikke Lov at gaa i Land. Kong Otto ansaa herefter Kamp for haabløs og vilde undgaa Blodsudgydelse. Han abdicerede ikke, men forlod stilfærdigt det Land, han og Dronning Amalia havde elsket og blev ved med at elske til deres Død².

Det var Afslutningen paa en trediveaarig Statstragedie.

Otto v. Wittelsbach havde tiltalende menneskelige Egenskaber, men han magtede ikke Forholdene i det nydannede græske Rige, forstod dem vel aldrig helt. Opgaverne var ogsaa herkulske. Landet var udpint gennem et mere end tre-hundredeaarigt

¹ Archives diplomatiques 1863, II, 359.

² L. Bower & G. Bolitho: Otho, King of Greece (1939), 241, 243f.

Tyrker-Herredomme og ødelagt i Bund og Grund under en ti-aarig Frihedskamp. Jordbruget var oldtidsagtigt, og store Omraader laa udyrket hen; den glimrende Handels- og Skibsfartsperiode var gaaet til Ende med 1815; der var ingen Industri. Det Folkestyre, som nu skulde begynde, antog rent ud forvildede Former. Et Parti blev i Grunden en Slags politisk Hird om den kaarne Fører, som støttede sig til en væbnet Livvagt. De parlamentariske Kampe gik paa den Maade lige over i Borgerkrig. Der var vedvarende Uro. Landet vrimlede med Frihedskæmper (Palikarer), som var rede til øjeblikkelig at deltage i enhver Rejsning, og disse adskilte sig tit ikke mærkbart fra det Røveruvæsen, som var og blev en skrækkelig Landeplage. Forvaltningen var i Bund og Grund korrupt. Finanserne i uhyjælpelig Forvirring.

Filhellenerne rundt i Europa var skuffede. En Stemningsreaktion satte ind. Var der egentlig noget at undres over, naar man husker, at Befolkningstallet var sunket til 800.000, at Statsindtægterne kun udgjorde £ 400.000 om Aaret, samtidig med at hele Kongerigets Statsvæsen var sat paa en Fod, der laa langt over Evne.

I 1843 tvang en Folkebevægelse Kong Otto til at indkalde en grundlovgivende Forsamling og sende sine bayerske Embedsmænd hjem; deres Styre var altid blevet følt som et Fremmedherredømme. Hvad der fulgte var imidlertid en Parodi paa parlamentarisk Liv. Til de andre politiske Koterier kom nu ogsaa et Hofparti. Otto kunde med sine tyske Forestillinger om Kongedømme af Guds Naade ikke undlade Forsøg paa at gøre personlig Indflydelse gældende. *Det* saa Hellenerne maaske stort paa. Hvad de egentlig bebrejdede deres Hersker var, at han ikke havde formaaet at udnytte den orientalske Krise i 1840 og Krim-Krigen til Virkeliggørelse af deres »store Tanke«. Det var i og for sig uberettiget. Den gik ikke blot ud paa Frigørelse af Folkefæller under Halvmaanen. Et græsk-byzantinsk Rige med Konstantinopel som Hovedstad skulde genopstaa. Det sidste var en Drøm, men samtidig saa Grækerne i Aarene efter 1859, hvad Italienerne opnaaede i Retning af national Samling. Dertil kom, at Kongens Ægteskab var barnløst, og at han ikke i Tide havde faaet Tron-

følgespørgsmaalet ordnet. Kong Otto erkendte imidlertid ikke Farerne. Alt det er Baggrunden for Begivenhederne i 1862.

Nogen øjeblikkelig Bedring medførte Omvæltningen selvfølgelig ikke. Tvært imod. Tilstanden nærmede sig i de næste Månedes det fuldkomne Anarki¹.

Under Indtryk heraf foregik den følgende Udvikling.

En russisk og en engelsk Tronkandidat glider ud.

En af Grækenlands Ulykker havde i den foregaaende Tid været den Kamp om Indflydelse, der havde fundet Sted mellem de tre Stormagter, under hvis Beskyttelse det nye Kongerige i 1830 var blevet stillet: Stor-Britannien, Frankrig og Rusland. Det havde været en løbende Rivalisering. Navnlig havde den engelske Regering fortløbende været virksom gennem Gesandtskabet i Athen med Raad og Indblanding — det var nu engang Lord Palmerstons Maade at »sætte Skik paa Europa« — men i givet Tilfælde ogsaa med Tvangsforanstaltninger; kendt er navnlig her den engelske Blokade i 1850 for at sætte Erstatningskrav igennem. Det alle-Steds-nærværende Albion var da ogsaa blevet grundig upopulært i Grækenland, og disse Stemninger fremkaldte en tilsvarende Indstilling fra engelsk Side. Imidlertid var det Kong Otto, man i London gav Skylden for det daarlige Forhold. Lord Clarendon skrev i 1855 til Lord Palmerston: »Der vil hverken blive Fred eller Fremskridt i Grækenland, før Otto er sat ud; og alle deres Forbedringsforsøg er kun Lapperi«. Premierministeren saa, at der var »nogen Vanskelighed« ved »at slippe af med Otto paa en pæn Maade«², men mente som sin Udenrigsminister.

Nu var det altsaa sket og paa en Maade, som ganske billigedes fra engelsk Side. »Grækerne har handlet ud fra Principper, som har været vore egne«, skrev »Times« (29-XI-1862), og de har

¹ Levende skildret i Rumbolds *Recollections of a Diplomatist* II og A. Grenier: *La Grèce en 1863*.

² Clarendon til Palmerston 10.X.1855 (*Broadlands Papers*) og Palmerston til Clarendon 8.IV.1856 (ib. *Private Letterbook* No. 2).

»samme Ret til at vælge deres egne Herskere som Befolkningen i Toscana og Parma«. »Daily News« skrev efter lignende Recept, og Ministrene mente ganske det samme. Straks instrueredes Beskyttelsesmagternes Gesandter til ikke formelt at anerkende den nye Regering og til at arbejde i nøje Forstaaelse¹. Men allerede 6. November skrev Lord John Russell, der nu i Palmerstons 2. Kabinet ledede Udenrigsministeriet, til Gesandten i Athen, P. Campbell Scarlett: »Hendes Majestæts Regering kan ikke nægte, at Grækerne har gyldige og tilstrækkelige Grunde til at handle, som de har gjort, og som Følge deraf vil Hendes Majestæts Regering ikke kunne finde nogen Grund til, at de fremmede Magter skulde gribe ind med det Formaål at opfordre Grækerne til at gøre deres Beslutning om«².

Det var et klart og tydeligt Standpunkt. Det var det samme, Russell havde udviklet i sin berømte Depeche til James Hudson i Turin (den 27. Oktober 1860), hvor Berettigelsen af Omvæltningerne i Italien blev begrundet³. Og meget hurtigt knæsatte de andre Regeringer Betragtningen, ogsaa den russiske⁴. »Berlingske Tidende« sammenfattede 5. November Stillingen saaledes: »At Kong Otto selv er Skyld i sin Ulykke, er man allevegne enig om undtagen i Baiern«.

Men allerede 25. Oktober, inden Udfaldet af den græske Revolution endnu var kendt i London, havde Russell skrevet til den engelske Gesandt i Paris, Lord Cowley: »Der er et Spørgsmaal, som (ikke overraskende) trænger sig paa os i Grækenland. . . . Jeg er stemt for at holde fast ved den Traktat [3-II-1830], som udelukker engelske, franske og russiske Tronsøgere (Pretenders) og at gøre meget lidt ud over dette⁵. I Henhold til denne Opfattelse — at Medlemmer af Beskyttelsesmagternes Herskerfamilier paa Forhaand skulde være afskaarne fra at modtage Tilbud om den græske Krone — instruerede Russell 6. November ydermere

¹ Driault & Lhéritier III, 3, flg.

² Archives diplomatiques 1863, III, 375.

³ Spencer Walpole: Life of Lord John Russell II, 325f.

⁴ Driault & Lhéritier III, 14.

⁵ Russell til Cowley 25.X.1862 (Cowley Papers: P.R.O. — F.O. 519.199).

Scarlett om, at Hertug Nikolaus af Leuchtenberg og Prins Alfred af England maatte anses for udelukkede fra den græske Trone¹. Dette meddelte Scarlett 14. November den græske Udenrigsminister, Diamantopulos².

Der foreligger tilsyneladende ingen autentisk Redegørelse for Grundene til denne Holdning fra engelsk Side, men en Artikel i »Times«, nogle Uger senere (25-XI-1862), giver ganske sikkert Udtryk for Regeringens Betragtninger. Det hedder her:

Skont det maaske ikke er helt sikkert, at et Medlem af den engelske Kongefamilie er udelukket ved Bestemmelserne i den gamle Traktat, kan der ikke være Tvivl om, at det vilde falde i høj Grad ubehageligt ud for en Prins af England eller af Frankrig eller af Rusland at blive sat paa den græske Trone. Den lille Halvø har lige fra sin Uafhængighed været en Slagmark for rivaliserende Diplomater . . . Hvis vi skulde sætte Prins Alfred paa Tronen, er det sikkert, at Besværligheder af en meget brydsom Art straks vil begynde.

Til disse Statshensyn kom noget andet. Dronning Victoria vilde »for intet i Verden og under ingen Omstændigheder« give sit Minde til, at Prins Alfred blev Konge. Hun paastod at vide, at dette ogsaa var Sønnens Opfattelse. Det var Hensynet til Arvefølgen i England og Coburg, som for hende var det afgørende³, og i et saadant Familiespørgsmaal vilde Ministrene vanskeligt kunne komme uden om Kronens Bærer.

Imidlertid havde Udlandet svært ved at tro paa en saa uin-

¹ Archives diplom. 1863, III, 374.

² Driault & Lhéritier III, 20 — Prins Alfred var Dronning Victorias næstældste Son. Hertug Nikolaus af Leuchtenberg var en Sonneson af Eugène Beauharnais, som efter Napoleon I's Fald fik Hertugtitlen i Kraft af sit Ægteskab med en bayersk Prinsesse. Hans Son, Maximilian Eugen, blev gift med en Datter af Czar Nikolaus I, og hans Testamente (1852) anerkendte deres Born som Medlemmer af den russiske Kejserfamilie (Archives diplom. 1863 III, 383). — Det er en utrolig Paastand af Sir Horace Rumbold (l. c. II, 105f.), at Russell først i December instruerede Scarlett om Regeringens Standpunkt.

³ Memorandum fra Drg. Victorias Haand 25-XI-1862 (Letters of Queen Victoria. 2. Series I, 48).

teresseret Holdning fra den engelske Regerings Side¹. Den almindelige Opfattelse var, at de engelske Konsuler i Grækenland arbejdede for Prins Alfreds Kandidatur². Men samtidig var det ikke muligt at faa klar Besked fra Paris og Petersborg om de andre to Beskyttelsesmagters Opfattelser³. Napoleon III's Udenrigsminister, Drouyn de Lhuys, forklarede det franske Standpunkt saaledes, at man ikke vilde sætte sig imod, hvis Grækerne valgte Hertugen af Leuchtenberg⁴. Fyrst Gortchakov udtalte Forundring over, at London-Regeringen kunde tillægge Sagen saa stor Betydning og advarede mod at drive Grækerne over i Republikanisme ved at indtage et for ubønhørligt Standpunkt i Kongespørgsmaalet; til sidst nægtede han rent ud at svare, da den engelske Gesandt, Lord Napier trængte ind paa ham. Det var som Retorsion mod al denne hypotetiske Udenomssnak og Tavshed, at den engelske Regering hen i November nævnede Muligheden af, at Stor-Britannien ogsaa kunde erklære sig løst fra sine Traktatforpligtelser⁵. Og det var aabenbart dette taktiske Træk, som fremkaldte Dronning Victorias ovenfor citerede kategoriske Udtalelse mod Prins Alfreds Kandidatur.

Sammenhængen i dette diplomatiske Spil var, at Czar Alexander og den russiske Regering gerne havde set Hertugen af Leuchtenbergs Valg, og at Kejser Napoleon, som paa dette Tidspunkt endnu arbejdede hen imod en fransk-russisk Samvirken, støttede disse Bestræbelser. De mente til en Begyndelse ikke, at der var nogen Udsigt til Prins Alfreds Valg paa Grund af Uviljen mod Stor-Britannien i Grækenland og var følgelig lige glade med de gamle Traktater⁶. Men de gjorde her afgjort Regning uden Hellenerne. De nærede næppe nogen Tilbøjelighed til Republikanisme. Proklamationen af 22. Oktober havde sat et nyt Konge-

¹ Ledende Artikel i »Times« 5.XII.1862.

² Finlay: History of Greece VII, 276 f.

³ Russell til Cowley 5-XI-1862 (Cowley Papers l. c.). Napiers Depeche 31-X-1862, vistnok gl. Stil, altsaa 11-XI (Archives diplom. 1863, III, 377f).

⁴ Archives diplom. 1863, III, 381 f, smlgn. Cowley til Russell 7-XI-1862 Cowley Papers — F. O. 519/230).

⁵ Driault & Lhéritier III, 16 fig. Archives diplom. 1863, III, 381.

⁶ Finlays Forklaring. Anf. Værk VII, 278—81.

valg som Maal, og Stemningen i Landet var vistnok aldeles overvejende monarkisk¹. Men den engelske Offentligheds gunstige Reaktion overfor Revolutionen havde gjort stærkt Indtryk. Grækerne haabede nu ved Valg af en engelsk Prins at kunne faa Stor-Britannien bort fra dets traditionelle Støttepolitik overfor Osmanner-Riget og opnaa Hjælp fra London-Regeringen til Virkeliggørelse af deres »store Tanke«. Det var atter politiske Luftspejlinger. Men Grækerne levede i dem og kastede nu deres Kærlighed paa Prins Alfred, som oven i Købet var dem personlig bekendt siden et Besøg i 1860². Fra sidste Uge af November satte en voldsom Propaganda ind for hans Valg.

Der gik ikke mange Dage, før det var klart, hvor Bevægelsen bar hen³. Den 29. November fik den franske Gesandt i Petersborg Anvisning om at sige, at saafremt Rusland ikke opgav Leuchtenberg-Kandidaturen, vilde Prins Alfred blive udraabt til Grækernes Konge⁴. Det virkede omgaaende; i Skrivelser til Lord Russell af 2. og 4. December meddelte den russiske Gesandt, Baron Brunnov nu, at det ikke vilde stemme med Czars Hensigter, hvis Hertugen af Leuchtenberg blev kaldet til den græske Trone, og at det russiske Hof »fastholder . . . den Forpligtelse, i Følge hvilken Medlemmer af de tre regerende Familier i Frankrig, i England og i Rusland er udelukket fra den hellenske Trone«⁵. Saa var den Sag klaret. Men det hindrede ikke, at der i Dagene mellem den 6. og 15. December blev afholdt en Folkeafstemning i Grækenland, ved hvilken 230.016 af 241.206 stemmeberettigede erklærede sig for Prins Alfred.

Det var et Slag i Luften. Med en Kollektivnote af 13. December 1862 underrettede Beskyttelsesmagterne den græske Regering om, at de ikke vilde fravige de indgaaede Aftaler, og at følgelig hverken Prins Alfreds eller Hertugen af Leuchtenbergs

¹ Goudas: *Considérations sur le rôle de la monarchie en Grèce* (1863), 4 og 48.

² C. A. Mano: *La Grèce et le Danemark* (1863), 71 flg.

³ Ledende Artikel i »Times« 25-XI-1862.

⁴ Driault & Lhéritier III, 25f.

⁵ Archives diplom. 1863, III, 386.

Valg kunde modtages¹. Imidlertid gik Hellenerne stadig videre ad deres egen Vej. Den nye Nationalforsamling godkendte straks ved sin Sammentræden 3. Februar 1863 Udfaldet af Kongevalget i December. Men hermed var man ogsaa naaet til Rejsens foreløbige Maal. To Dage senere erklærede den engelske Trontale, at

denne Tilkendegivelse af Velvilje overfor Hendes Majestæt og Hendes Familie og dens tilbørlige Anerkendelse af de Fordele, som den engelske Forfatnings Principper og Praksis medfører, ikke kan andet end blive i høj Grad paaskønnet og er blevet dybt følt af Hendes Majestæt. [Imidlertid] har Hendes Majestæts Kronens diplomatiske Forpligtelser, sammen med andre vægtige Betragtninger hindret Hendes Majestæt i at imødekomme det græske Folks almindelige Ønske.

Tilbage stod nu kun at give den græske Regering formel Underretning om den Beslutning, som her havde faaet Udtryk. Russell forelagde Dronningen Udkast til en Note, der nøje fulgte Trontalens Ordlyd². I den endelige Form kom der et Indskud med, som aldeles umiskendeligt skyldes Dronningens Haand: »Hendes Majestæt ser i dette Valg et Bevis paa den Tillid, Grækenland sætter til Frugterne af den Opdragelse, hans berømte Fader har givet Prins Alfred«³.

Det var afgjort én bedre.

De græske Partihøvdingers Forhold til den britiske Forfatning var i bedste Fald noget platonisk, men om Prins Alberts Opdragelsesmetoder vidste de næppe mere end de Børn, der samme Morgen kom til Verden.

Engelsk Tilbud om De Joniske Øer. Et Kongsemne søges. En dansk Prins findes.

Med alt dette gav Trontalen i et følgende Afsnit Udtryk for et Haab om, at »de samme Principper, som i første Omgang

¹ Archives diplom. 1863, III, 391.

² Russell til Dronning Victoria 7-II-1863 (R.A.W.-j. 99).

³ Archives diplom. 1863, III, 393.

fik det græske Folk til at vende Tankerne mod Prins Alfred, ogsaa »maa lede dem til Valget af en Hersker, under hvis Styre Kongeriget Grækenland maa nyde de Velsignelser, som Velvære hjemme og fredeligt Forhold til andre Stater vil medføre« — Det var godt nok med Grækernes Valg, men faktisk tog Beskyttelsesmagterne nu som i 1830 Sagen i deres Haand, og den gamle Rivalisering mellem dem begyndte paany, men dog saaledes at Førerskabet straks gik over til England. Napoleon III og Drouyn de Lhuys var i Virkeligheden lammede ved det Vidnesbyrd om den engelske Indflydelses Styrke, Folkeafstemningen i December havde givet, og forholdt sig passive¹. Czar Alexander og Gortchakov var vrangvillige, men lod Sagen gaa sin Gang, da de fyrstelige Personligheder, som der nu blev Tale om, var dem temmelig ligegyldige². Derimod havde de engelske Ministre deres ganske bestemte Maal — som Russell senere udtalte: Hendes Majestæts Regering vil være mod et Valg, der skaffer Rusland eller Frankrig overvejende Indflydelse i Athen³. Og her havde London-Kabinetet et udmærket Kort paa Haanden. Allerede 26. November havde Lord Russell skrevet til Lord Cowley: »Saa fremt der bliver valgt en Prins, som er venligt indstillet overfor England, kunde vi maaske give ham De [Joniske] Øer⁴ nærmest ved Grækenland og hjælpe ham til en bedre Grænse⁵. Navnlig det sidste smagte maaske noget mere af den »store Tankes« Virkeliggørelse end godt var fra det daværende engelske Interessesynspunkt. Men under alle Omstændigheder stillede Lord Russell 11. December den græske Gesandt, Trikupis i Udsigt, at Hendes Majestæts Regering kunde tænke sig at opgive Protektoratet til Gunst for hans Land⁶. En tidligere Gesandt i Athen, Sir Henry G. Elliot, blev derpaa sendt i særlig Mission til Grækenland, og

¹ Cowleys Depecher 12-I og 20-III, 1863 (F.O. 27 — France).

² Driault & Lhéritier III, 36, 40.

³ Russell til Elliot 16-III-1863 (R.A.W. — j. 99).

⁴ Stod som »selvstændig« Republik siden 1815 under Stor-Britanniens Beskyttelse.

⁵ Russell til Cowley 26-XI-1862 (Cowley Papers — F.O.519 199).

⁶ Driault & Lhéritier, III, 30.

den 24. December overrakte han Regeringschefen, Bulgari, et Memorandum, som gav Meddelelse om, at saafremt Grækerne opretholdt det konstitutionelle Monarki, undlod Agressioner overfor Nabostater og ikke valgte en Konge, som Beskyttelsesmagterne havde noget at indvende imod, vilde De Joniske Øer kunne overdrages til Kongeriget¹.

Som sagt — det var et Trumfkort, som her blev spillet ud. Spørgsmaalet kom til at medføre lange Forhandlinger i den følgende Tid, men Tilbudet underbyggede den engelske Indflydelse solidt ved ethvert Kongevalg. Dog — hvem skulde den udkaarne være?

Spørgsmaalet havde naturligvis meldt sig fra første Færd², men efter at Beskyttelsesmagterne i December 1862 var blevet enige om at sætte Prins Alfred og Hertugen af Leuchtenberg ud af Spillet, kom det til at foreligge paa en ny Maade. Den 24. skrev Russell til Palmerston:

Under Samtale med Trikupis i Dag var tre Navne fremme:

- 1) Prins Oscar [af Sverige].
- 2) Den danske Prins William, Broder til Prinsesse Alexandra.
- 3) Hertugen [Ernst] af Coburg.

Kunde De tænke Dem at forelægge disse Navne for de andre Magter? Da Prins Oscar har givet et klart Afslag, synes jeg ikke, at det er nogen Nytte til at spørge ham igen.

Prinsesse Alexandras Broder vilde passe meget godt ligesom Hertugen af Coburg . . .³.

Palmerston fandt som Russell, at »Prinsesse Alexandras Broder vilde være et godt Valg«,⁴ men Dronning Victoria mente noget andet; hun satte nok Pris paa Prinsesse Alexandra eller lærte at sætte Pris paa hende, men afgjort ikke paa hendes Familie. Hun fandt, at det ikke vilde være noget »særlig godt«

¹ Archives diplom. 1863, III, 391f.

² Russell til Cowley 5-XI-1862 (Cowley Papers — F.O. 519/199).

³ Russell til Palmerston 24-XII-1862 (Broadlands Papers).

⁴ Palmerston til Russell 25-XII-1862 (Russells Arkiv — Corr. & Papers 1860—63, 14).

Valg; »det vilde sikkert være bedre, hvis Hertugen [af Coburg] vilde sige Ja«¹. Og foreløbig føjede Ministrene sig efter hende. Den 2. Januar 1863 skrev Palmerston til Majestæten: »Under disse Omstændigheder og i Betragtning af alle disse Overvejelser« mente han, at Hertug Ernst vilde være det bedste Valg for England og for Grækenland«² — Dronning Victoria var lykkelig, skrev til Kong Leopold om Sagen og indflettede følgende Udbrud i Brevet: »Jeg elsker Coburg med en Kærlighed, jeg ikke kan beskrive«.³

Den engelske Regering havde for Resten prøvet andetsteds først — hos Kong Fernando, saligt afdøde Maria da Gloria af Portugals Mand. Han tilhørte iøvrigt en Sidelinje af den elskede Familie (Coburg-Cohary), men gav hurtigt et bestemt Nej⁴. Og Hertug Ernst stillede Betingelser, som Dronningen gav Lord Palmerston Ret i ikke var til at antage⁵. Hun mente derfor, at de rimeligste Kandidater maatte blive »Arveprinsen af Holstein-Augustenburg« og Fyrst Ernst af Leiningen⁶. Imidlertid blev Forhandlingerne med Coburgerne alligevel fortsat; 26. Januar instruerede Lord Russell Elliot om at tilraade den græske Nationalforsamling at vælge ham⁷. Men der var Vanskeligheder; han var barnløs; Arvespørgsmaalet maatte altsaa ligeledes ordnes, og Stænderne var imod, at deres Hertug skulde være Hersker i et andet Land. Den 5. Februar bekræftede »Coburger Zeitung«, at han havde givet endeligt Afslag⁸.

Nu var gode Raad dyre. Prins Nikolaus af Nassau, hvis

¹ Dronning Victoria til Russell 28-XII-1862 (R.A.W. — j. 98). — Ogsaa Michel Lhéritier har forstaaet, at Prins Vilhelm allerede var paa Tale i første Omgang (anf. Værk III, 39).

² Palmerston til Dronning Victoria 2-I-1863 (R.A.W. — j. 98).

³ Dronning Victoria til Kong Leopold 3-I-1863 (ib.).

⁴ »Le Moniteur« 13-I-1863.

⁵ General Grey (Dronning Victorias Privatsekretær) til Palmerston 13-I-63 (R.A.W. — j. 98).

⁶ Memorandum af Dronning Victoria 14-I-1863 (ib.).

⁷ Russell til Elliot 22-I-1863 (Archives diplom. 1863, III, 392f).

⁸ Endnu 29. Januar havde »Times« haft en højstemt Artikel om hans Fortræffelighed.

Navn hele Tiden ogsaa havde været fremme, udtalte Kejser Napoleon sig bestemt imod, fordi den unge Mand havde talt nedsættende om ham og Kejserinden, og Russell opfordrede nu Lord Cowley til at spørge, om der da ikke var nogen, »De Franskes Kejser« vilde foreslaa¹. Selv foreslog han Dronningen at sondere i Wien angaaende Ærkehertug Maximilians Stilling². Men Napoleon III var tavs, og Ærkehertugen vilde — fraset alt andet — ikke modtage en Krone, som i den Grad havde været paa Omgang³. Derpaa fablede man om Prins Wilhelm af Baden, Prins Waldemar af »Holstein-Augustenburg« og en Prins af Hohenzollern-Sigmaringen⁴.

Men saa dagedes det fra en helt anden Kant. En Lykkeprins »kom baade først og sidst«.

Den 10. Marts havde Prinsesse Alexandras Bryllup med Prinsen af Wales staaet paa Windsor. Hendes Fader og Moder, Prins Christian af Danmark og Prinsesse Louise, var derovre med Sønner og Døtre. Opmærksomheden var uvilkaarligt blevet rettet mod Lyksborg-Familien. Prinsessen var populær: We are each all Dane in our welcome to thee — Alexandra, hed det i Tennysons Velkomstdigt. Den 14. Marts skrev Russell til Palmerston:

Der tales om Prins William af Danmark mellem Grækerne her. Tror De, han kunde bruges? I saa Fald anser jeg ham for bedre end William af Baden. Vi kunde bede Dronningen om Tilladelse til at sondere Prins Christian⁵.

Bemærkningen om Grækernes Interesse for Prins Vilhelm har en vis Betydning, fordi den giver Baggrund for en Oplysning i »Fædrelandet« (27-III-1862) om, at det skulde »være Baron Hambro [den kendte danske Bankier i London] og nogle der

¹ Russell til Cowley 11-II-1863 (F.O. 27 — France) og Cowley til Russell 10-II-1863 (Cowley Papers — F.O. 519/230).

² Russell til Dronning Victoria 11-II-1863 (R.A.W. — j. 99).

³ Driault & Lhéritier III, 50f.

⁴ Russell til Palmerston 7-III-1863 (Broadlands Papers), til Dronning Victoria 1-III-1863 (R.A.W. — j. 100).

⁵ Russell til Palmerston 14-III-1863 (Broadlands Papers).

boende græske Kjobmænd, der ere hans Venner, som Erhvervelsen af den nye græske Troncandidat skyldes¹. Men ganske tydeligt er det, at Lord Russell i de følgende Dage har søgt nærmere Oplysninger om Prinsen eller har været i personlig Forbindelse med ham. I et Telegram til Elliot af 16. Marts, hvor Udenrigsministeren giver den særlige Gesandt i Athen de samme Oplysninger, som Lord Palmerston fik, hedder det videre om Prinsen, at »han er intelligent og tiltalende«².

Imidlertid var Dronning Victoria blevet meget fortørnet over, at dette Telegram var sendt uden at have været hende forelagt; hun forlangte, at Elliot skulde instrueres om intet yderligere at foretage sig, og hun udtalte Betæneligheder ved Valg af en mindreaarig Prins. Dagen efter lod Dronningen General Grey skrive til Russell, at hun ikke havde andet mod Prinsen, end at han var saa ung, men ogsaa, at han ikke skulde lægge sig for fast i sin Modstand mod Prins Wilhelm af Badens Valg. Det var tydeligt den tyske Prins, hun foretrak³. Men her var Ministrene ubøjelige; de frygtede russisk Indflydelse gennem hans russiskfødte Gemalinde, og Lord Russell telegraferede til Elliot 23. Marts, at i Tilfælde af hans Valg vilde England ikke kunne opgive De Joniske Øer⁴. Under saadanne Omstændigheder gav Kronens Bærer altid efter, og Lord Russell talte nu med General Oxholm, en af Prins Christians personlige Raadgivere, om Sagen og senere med Prinsen selv og hans Søn umiddelbart inden deres Afrejse fra London den 23. Marts. Det Indtryk, han ved denne

¹ Dansk biografisk Leksikon IX 12. — Derimod forekommer en Meddelelse i »Berlingske Tidende« (16-III-1863) noget tvivlsom. Det berettes her, at den græske Udenrigsminister, Mavrokordatos, der er i England, har virket for den danske Kandidatur gennem Indlæg i »Times«. Tilsyneladende findes fra de paagældende Dage kun en Gengivelse af en græsk Circulär-depeche af 27-II-62 i City-Bladet, og dets ledende Artikel af 17-III er tavs om Mavrokordatos' Virksomhed, smlgn. Korr. fra Athen (17-III). L'héritier har heller ikke noget om Besøget.

² Russell til Elliot 16-III-1863 (officielt Telegram).

³ General Grey til Russell 16. og 17-III-63 og Dronning Victoria til Russell 21-III-63 (R.A.W. — j. 100).

⁴ Russell til Elliot 23-III-63 (Telegram).

Lejlighed fik, var, at nu *»aabnede der sig endelig en Udsigt til en lykkelig Ordning af dette omtaalige (thorny) Spørgsmaal¹.*

Ud fra den Opfattelse handlede han derpaa i de samme Dage. Han bad Lord Cowley og Lord Napier om at skaffe oplyst, hvorledes Kejser Napoleons og Czar Alexanders Holdning var, og fik den Besked, at der ingen Indvendinger var at vente hverken fra Paris eller Petersborg². Drouyn de Lhuys mente blot, at man maatte lade Grækerne tage Initiativet,³ hvad Russell gav ham Ret i. Lord Cowley kunde yderligere meddele, at den græske Gesandt i Paris, Kalergis — en indflydelsesrig Politiker — havde sagt, at hans Landsmænd langt vilde foretrække en dansk Prins for en tysk⁴. Den 23. Marts telegraferede Lord Russell saa til Sir Augustus Paget i København:

Hendes Majestæts Regering er ivrig efter at sikre sig en Kandidat til den græske Trone, som ingen af de tre Magter vil gøre Indvendinger imod. Det er Tilfældet med Prins William af Danmark. Napoleon III tager mod ham af et godt Hjærte. Alexander II gør ingen Indvendinger. Da Prins Christian blev spurgt, henviste han Hendes Majestæts Regering til Kongen af Danmark. Bed Hall søge Kongens Afgørelse⁵.

Den danske Regering og Kong Frederiks Holdning. - Prins Christians Optræden.

Sir Augustus var syg, da Russells Telegram indløb sent paa Dagen den 23. Marts; han maatte bede Hall om at komme til Gesandtskabet den 24. kl. 11 for at modtage den overraskende

¹ Russell til Dronning Victoria 22-III-1863 (R.A.W. — j. 100). *»Morning Post«* (cit. *»Berl. Tid.«* 16-IV-1863).

² Cowleys Depeche 23-III-1862 (F.O. 27 — France). Napiers Telegram (samme Dag).

³ Driault & Lhéritier III, 57. Russell til Cowley 25-III-1863 (F.O. 27 — France).

⁴ Cowleys Depeche 23-III-1863. — Han troede straks, at det drejede sig om Prins Wilhelm af Baden (Privatbrev til Russell 24-III-1863 — Cowley Papers — F.O. 519 230).

⁵ Russell til Paget 23-III-1863 (F.O. 22 — Denmark).

Meddelelse. Den danske Konsejlspræsident og Udenrigsminister var imidlertid underrettet om Sagen. Tidligere paa Dagen den 23. havde den franske Gesandt, Monsieur Dotézac, faaet Underretning fra Paris om Kejser Napoleons Holdning til Spørgsmaalet. Men indtil da havde ingen i København anet noget om, at Prins Vilhelms Kandidatur havde været paa Tale i London. Ud paa Aftenen havde Hall ydermere modtaget et Telegram fra Oxholm, som bebudede Brev med vigtige Efterretninger; de gjaldt naturligvis det samme. Der havde altsaa været Tid til at overveje Sagen inden Samtalen med Paget. Den engelske Gesandt var straks ganske klar over, at Hall stillede sig inødekommende til Forslaget, og det samme havde Dotézac forstaaet. Vi ved intet autentisk om, hvilke Betragtninger der var afgørende for ham, selv om hans Udtalelser i Statsraadsmodet den 7. April 1863 giver visse Antydninger¹. Dotézac mente, at han var »smigret ved Udsigten til at gøre et godt Kup« [faire une grande affaire]. Det kan være rimeligt nok; Tilbudet vilde utvivlsomt kaste en vis Glans over Danmarks Navn og dets tilkommende Kongehus. Men dette har næppe været afgørende. Hall har rimeligvis heller ikke nærret Forventninger om, at der under den dansk-tyske Konflikt skulde kunne drages positive Fordele af Tilbudets Antagelse. Hvad der drev ham var snarere noget negativt: Erkendelsen af, at et Nej i al Almindelighed skæbnesvangert vilde kunne skade Landets Forhold til Vest-Magterne og navnlig til England². Han saa iøvrigt fortrøstningsfuldt paa Muligheden af at føre Sagen igennem. I Følge Russells Telegram havde Prins Christian gjort Antagelsen afhængig af Kong Frederiks Billigelse, og den ansaa Hall ikke for uopnaaelig. Han havde straks søgt at faa Hans Majestæt i Tale; det var dog ikke lykke-

¹ Smlgn. nedenf.

² Den Betragtning, at et Afslag vilde faa højest uheldige Følger, fremhæves stærkt i Brev fra Torben Bille til Vedel 8-V-1863 (V.'s Papirer V, R.A.). Vedel selv udtaler sig meget spottende angaaende Oxholms Forestillinger om, at der kunde opnaas haandgribelige Fordele (Papirer XI). Vedel mener, at Hall ogsaa delte disse Illusioner, men hans Udtalelser i Statsraadet 7-IV-1863 tyder ikke herpaa.

des. Og foreløbig mente han, at man maatte afvente Oxholms Brev¹.

Det kom den 26. Marts og stillede straks Sagen i et noget andet Lys. Oxholm berettede, at Prins Christian og Prinsesse Louise snarere havde været tilbøjelig til at sige Nej end Ja, og indtil de fik at vide, hvordan de Betingelser, de havde stillet, blev modtaget, vilde de se Sagen som et Familieanliggende; de havde derfor holdt det danske Gesandtskab i London udenfor Sagen, og Prins Christian havde ikke skrevet til Kong Frederik om den. Hall paapegede øjeblikkelig Meningsløsheden i alt dette; naar Prins Christian overhovedet havde modtaget en officiel engelsk Henvendelse, kunde han ikke behandle den som et Familieanliggende. Hidtil var man i København gaaet ud fra, at han, som Lord Russell mente, havde refereret eller vilde referere til Kong Frederiks Afgørelser. Det var foreløbig ikke sket. Den danske Konsejlspræsident forudsaa, at en Undladelse af denne Henvendelse vilde indvirke afgjort ugunstigt paa Kong Frederiks Stemning overfor Sagen. Der var nu, efter hans Mening, intet andet at gøre end at afvente Prins Christians Tilbagekomst².

Naar vilde han indfinde sig? Hvor var han? Hans Optræden havde faktisk været højst mærkværdig. I London var han ikke blot gaaet uden om det danske Gesandtskab, men havde prøvet at søge Raad hos den russiske Ambassadør, Baron Brunnov, som imidlertid intet vilde sige eller foretage sig, før han havde hørt fra Petersborg³. Siden var Prinsen med Ægtefælle og Børn taget over til Belgien, men et Telegram til Kong Frederik fra Bryssel, hvori han gav Meddelelse om, at han fortsatte til Tyskland, be-

¹ I Almhed.: Dotizacs Telegram 23-III og Depeche 24-III-1863 (Franske U. M. Arkiv, 1863, 242). Pagets Telegram 24-III og Depeche 25-III-1863 (F.O. 22).

² Dotézacs Depeche 26-III-1863 (Fr. U. M. 1863, 242). Pagets Depeche 26-III-1863 (F.O. 22). — Man forstaar egentlig ikke Vedels Optegnelse (Papirer XI, R.A.): »Regeringen maatte nu [efter Modtagelsen af Oxholms Brev] — — antage at alt forholdt sig rigtigt».

³ Driault & Lhéritier III, 60 og følg.

rorte overhovedet ikke Kandidaturen¹. Maalet for Rejsen var nu Ballenstedt, Prins Christians Søster, Friedericke af Anhalt-Bernburgs Residens. Her »i en afsides tysk Skovegn«, omgivet af Slægtninge, der indtrængende fraraadede Antagelse af Kandidaturen, dvælede Familien nu, medens Begivenhederne udviklede sig i København, London og Athen.

Samme 26. Marts, som man i den danske Hovedstad grublede over Oxholms Brev, forklarede Lord Russell netop Paget, at det havde været »nødvendigt at fremskynde Tingenes Gang i Athen«². Dette Telegram foranledigede den engelske Gesandt til 27. Marts om Morgenen at opsøge Hall i hans Hjem paa Bakkegaarden; han ønskede, at de sammen skulde tage ud til Fredensborg for at formaa Kong Frederik til at udtale sin Godkendelse af Kandidaturen. Den danske Konsejlspræsident mente stadig, at man maatte afvente Prins Christians Hjemkomst; han tvivlede om, at Hans Majestæt vilde være glad ved et saadant Fællesbesøg, og antog, at nogle Bladmeldinger om et Familieraad paa Slottet Laeken havde stemt ham endnu daarligere; ydermere havde han (Hall) lovet de andre Ministre intet at foretage uden i Forstaaelse med dem. Han lovede i den Sammenhæng at indkalde et Ministerraad³.

Det har næppe beroliget Paget. Han troede, at Hall, snart sagt, var den eneste i Kabinettet og i København, som ikke var Modstander af Kandidaturen. Han mente som Dotézac, at der var en fast organiseret Koalition i Offentligheden, som sammen med Prins Christians Familie og hans sædvanlige politiske Raadgivere — Bluhme, Sponneck og David — vilde fraraade Antagelsen af Tilbudet⁴. Man mærker tydeligt, hvor den engelske

¹ »Fædrelandet« 27-III og »Dagbladet« 28-III-1863 bragte en Meddelelse om, at Prins Christian under sit Ophold i Bryssel havde afholdt et Familieraad paa Slottet Laeken (smlgn. Pagets Depeche 27-III-1863 — F.O. 22). Men dette benægtede Prinsen senere under en Samtale med den engelske Gesandt (Depeche 6-IV-1863 — ib.).

² Russell til Paget 26-III-1863. Telegram (F.O. 22).

³ Pagets Telegram og forskellige Depecher af 27-III-1863 (F.O. 22).

⁴ Dotézacs Depeche 1-IV-1863 (Fr. U. M. 1863, 243) smlgn. Pagets Depeche 1-IV-63 (l. c.).

Gesandt havde sin Omgang. Modstand var der, og den gik faktisk ud over den nævnte konservative Kreds. »Dagbladet« havde 25. Marts en Artikel, der udtalte sig bestemt mod en dansk Kandidatur; Betragtningen var her, at det vilde svække »den sindrige Arvelovs« Værdi, hvis en af Prins Christians Sønner modtog en fremmed Krone¹.

Hvordan det nu end forholdt sig, saa besluttede Ministerraadet, »at Forslaget modtages saaledes at Kongen erklærer at han ei *mod sætter* sig Candi[daturen] under Forudsætning af Prins Christians og Prins Wilhelms Tilbøielighed«. Hall tog derefter ud til Fredensborg, hvor Kongen erklærede sig »meget beredvillig til det foreslaaede Svar«, men han havde »ikke hørt et Ord« fra Prins Christian².

Imidlertid var Hall ingenlunde tilfreds. Han mente, at Prins Christian baade kunde og burde have sat sig i Forbindelse med Kong Frederik. Han var ogsaa betænkelig ved den Fart, der var kommet over Udviklingen andet Steds, samtidig med at Sagen var gaaet i Staa paa dansk Side³. Den 30. Marts havde Nationalforsamlingen i Athen nemlig énstemmig udraabt Prins Georg (Vilhelm) til Grækernes Konge som Georg I, og en Deputation, der skulde opsøge ham i København, var blevet valgt⁴. Vedel udtalte i Brev til Torben Bille Frygt for, »at det skulde see ud som vi vrøvlede og ei vide hvad vi ville«, men han opfordrede samtidig Gesandten til »ikke endnu at yttre Tvivl om at herfra

¹ Betænelighederne vedrørende Arveordningen omtales ogsaa i Dotézacs Depeche 27-III-1863 (Fr. U. M. 1863, 242). — Bille luftede ligeledes sine Meninger om Arveloven i »Dagbladets« Revue de la semaine 1-IV-1863, hvad der fremkaldte nogle meget skarpe Bemærkninger i »Morning Post«, Lord Palmerstons Talerør i Pressen (cit. »Berl. Tid.« 16-III-1863). Torben Bille i London er navnlig rystet over en »afskyelig« Artikel i »Times« og spørger 1. April: Kan jeg bestemt benægte at Kongen og Regeringen opstiller saadanne Betingelser eller andre af politisk Betydning og erklære, at Sagen nu afhænger alene af Prins Christian? (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.). Hall giver ham den ønskede Bemyndigelse 9. April (ib.).

² Vedels Papirer XI (R.A.). Paget mente Kongen havde handlet »meget naadigt og højsindet« (Depeche 31-III-1863 l. c.).

³ Pagets Depeche 31-III og 1-IV-1863 (F.O. 22).

⁴ Archives diplom. 1863, III, 408; her med Datering 1. April.

nogensomhelst Vanskeligheder kan opstaae¹. Og Hall foreslog endelig Hans Majestæt at kalde Prins Christian hjem. Det skete pr. Telegram den 3. April².

Paget trøstede sig længst muligt med, at Prins Christian var gaaet saa vidt, at han ikke kunde komme tilbage. Men urolig var han. Han foreslog Hall, at de sammen skulde rejse til Ballenstedt for at tale med Prinsen³. Og endelig 2. April telegraferede han til sin Chef: Vil det ikke være rigtigt, at jeg faar at vide, hvad der er foregaaet i London mellem Prins Christian og den engelske Regering⁴?

Lord Russell blev aabenbart hed om Oererne ved denne Henvendelse. Han indrømmede straks i Telegram af 2. April, at det ganske vist var Oxholm, han havde forhandlet med, men hans Forklaring havde været, at saafremt Kong Frederik gav sin Billigelse, vilde Prins Christian ingen Indvendinger gøre; ellers kunde han jo have sagt Nej straks. Det var rigtigt nok. Men Prins Christian af Danmark gik nu engang i denne Sag ikke frem ad den logisk afstukne Vej. Russell var blevet alvorlig opskræmt. Han tænkte paa ogsaa her at mobilisere Sir Henry Elliot, der ligeledes havde været Gesandt i København⁵. Han bad Cowley i Paris om at faa fat i Oxholm og indtrængende at opfordre ham til at opsøge Prins Christian og forklare ham Følgerne af et Afslag; hvis han »ikke siger Ja, faar han Ansvaret for Anarkiet i Grækenland og Uenigheden i Europa«⁶.

Lord Cowley fik fat i Oxholm, men fik ikke noget ud af sin Samtale med ham. Generalen vilde ikke rejse til Ballenstedt; der var foreløbig intet at gøre; man maatte gaa langsommere til Værks; de svævende Spørgsmaal maatte ordnes først. Afgørende var her efter hans Mening Opnaaelsen af en Abdikations-

¹ Vedel til Bille [2-IV-1863] — (Billes Arkiv, R.A.).

² Vedels Papirer XI (Aktstkr. og Afskrifter, R.A.).

³ Pagets Depecher 1. og 2-IV-1863 (F.O. 22).

⁴ Pagets Telegram 2-IV-1863 (ib.).

⁵ Russell til Paget 2., 3. og 5-IV-1863 (F.O. 22). Smlgn. 8-IV-1863.

⁶ Russell til Cowley 2-IV-1863 (Cowley Papers — F.O. 519 200).

erklæring fra Ex-Kongen; selv vilde han ikke raade til noget, som hans Samvittighed sagde ham var ærekrænkende; Abdikationserklæringen var utvivlsomt ogsaa en Betingelse for Ruslands Tilslutning. Han haabede iøvrigt, at Petersborg-Regeringen vilde tage Ordningen af Sagen i sin Haand. Det kom for Resten i sidste Omgang til at dreje sig om et Pengespørgsmaal. Men under alt dette havde Tingene udviklet sig saa langt, at det blev vanskeligt at komme tilbage¹.

Russell fandt, at Oxholm havde et Talent for at gøre Vanskeligheder. Lord Cowley kunde paa sin Side ikke slippe af med sin Frygt for, at der drives et Dobbeltspil. Danskerne ønsker at virke samtidig i det holstenske og græske Spørgsmaal, og følgelig vil de intet gøre, som de tror er ubehageligt for Rusland og Frankrig;² han havde ogsaa Mistanke om, at Oxholm var under Paavirkning af Drouyn de Lhuys, og prøvede forgæves at faa

¹ Cowley til Russell 3-IV-1863 (Cowley Papers — F.O. 519/230). — Kravet om formel Abdikation satte forovrigt Lord John i umaadelig Affekt. — Georg I og Napoleon I modtog ingen Abdikationserklæring fra Stuarterne eller Bourbonerne! Jakob II krænkede Forfatningen, forlod Kongeriget [England] og abdicerede derved. William [af Oranien] havde ingen Vanskeligheder ved at tage hans Plads, og paa samme Maade kan den nye William tage Ottos Plads, der er en ny Stuart (Russell til Cowley 4-IV-1863. — Cowley Papers F.O. 519/200). Oxholm havde aabenbart ikke anet, at han her var paa farlig Grund.

² Cowley til Russell 5-IV-1863 (Cowley Papers — F.O. 519/230). — »Danskerne« var i dette Tilfælde Oxholm. Det er mærkeligt at se, hvor nær Vedels Bedommelse af ham ligger ved Englændernes: »vist er det at Oxholm pousserede til i alt Fald at holde Sagen hen og var henrykt over en Leilighed, hvorved han kunde udfølge sit usædvanlige Talent for Intriger og snildt at rede sig ud af complicerede Situationer. I sine Breve berører han stadigt hvilken Fordeel for den dansk-tydske Strid der kunde drages af det græske Spørgsmaal, og senere da Confusionen ret udviklede sig, saaledes som den altid gjør hvor Oxholm har Fingrene med i Spillet, forsikrede han at han ved at holde Sagen hen og manøvrere med Fiffighed havde haft til Hensigt at trække Prinsen ud af Sagen paa en Maade der skulde stille Pr[ins] Chr[istian]s ædle Tænkemaade i det rette Lys og desuden gavne D[an]m[ar]k i det tydske Spørgsmaal. Hvorledes dette complicerede Formaalskulde naaes, har Oxholm rigtignok aldrig nærmere forklaret, og vist er det i alt Fald at hans Fiffighed ikke var synderlig heldig«.

ham til at indse, hvor lidt Spørgsmaalet om Abdikationen betød¹. — Paa den anden Side mente General Grey, Dronningens Privatsekretær, at »Lord Russell i sin Iver for dog at opnaa en Ordning, hvor kortvarig den end blev, har taget Prins Christians svævende Forsikringer som en positiv Billigelse og ud fra denne Antagelse har skyndt sig at skride til Handling i Athen«². Noget lignende sagde Lord Malmesbury i Overhuset 16. April. Han mindede om, at det var blevet paastaaet, at »den ædle Lord var gaaet ind for den unge Prins, forinden han havde sikret sig hans Faders Samtykke«³. Alligevel gik Lord Russell videre ad sin slagne Vej. Han skrev 6. April til Lord Palmerston, at det næppe var klogt at lægge Pres paa Prins Christian, selv om hans Betingelser var uantagelige; han regnede med, at Prinsen var gaaet for langt til at kunne komme tilbage⁴. Og Palmerston gav ham Attest for, at han var »en god Laksefisker«, der ikke vilde lade »den danske Fisk, han havde paa Krogen, sprænge Snoren og slippe bort, naar han trak den for voldsomt op«⁵.

Prins Christians Betingelser. - Afgørelsen i Kong Frederiks Haand.

Det bemærkelsesværdige i ovenomtalte Sammenhæng er imidlertid, at Lord Russell nu taler om Prins Christians »Betingelser«. Han havde lært dem at kende gennem et Telegram fra Paget af 4. April⁶. Forklaringen var, at Prinsen af Danmark havde fulgt Kong Frederiks telegrafiske Opfordring om at komme

¹ Cowley til Russell 3. og 5-IV-1863 (Cowley Papers — F.O. 519/230).

² Grey til Dronning Victoria 6/2-IV-1863 (R.A.W. — j. 100).

³ Den konservative Opposition var mod Opgivelsen af Protektoratet over De Joniske Oer, kritiserede derfor Regeringens græske Politik i det hele og brugte — som altid naar en Opposition er magtesløs — besynderlige Midler. Malmesbury turde saaledes ikke sige, at det, han fremforte, var »Kendsgerninger«.

⁴ Russell til Palmerston 6-IV-1863 (Broadlands Papers). Smlgn. Telegram til Paget 5-IV-1863 (F.O. 22).

⁵ Palmerston til Russell 6-IV-1863 (Russell Papers. P.R.O.).

⁶ Pagets Telegram 4-IV-1863 (F.O. 22 — Denmark).

hjem og var dukket op i København Lørdag den 4. April. Han talte med Ministrene, med Slægtninge og personlige Raadgivere. Han talte med Paget, gav her ondt af sig i Anledning af den Brug, Lord Russell havde gjort af hans Udtalelser i London, og fremførte nu sine Betingelser. Det var:

- 1) Kong Ottos formelle Abdikation.
- 2) Grænseudvidelse for Grækenland i Nord.
- 3) Appanage paa £ 50—60.000 for den unge Konge garanteret af Beskyttelsesmagterne.

Han lod forstaa, at hvis Punkt 1 skete Fyldest, kunde der forhandles om 2 og 3. Men under en senere Samtale rykkede Prinsen ud med nye Fordringer: Hans Søn skulde bevare sin Arveret til den danske Trone, og, saafremt han maatte forlade den græske, skulde han have en Aarspenge paa £ 10.000 sikret.

Sir Augustus forklarede, at Kravet om Abdikationserklæring fra Ex-Kongens Side var ganske uigennemførligt. Han udmaalede Prins Vilhelms straalende Fremtid for Faderen: allerede nu kunde han opnaa Erhvervelsen af De Joniske Øer. De to Mænd kom alligevel ikke videre. Prinsen forklarede, at hele hans Familie og alle hans Venner var mod Planen.

Senere paa Dagen tog Prinsen ud til Kongen paa Skodsborg. Han var ogsaa misfornøjet med Majestætens Forhaandsbilligelse af Kandidaturen. Kong Frederik hørte paa ham, billigede i og for sig, at der blev stillet Betingelser, men ændrede noget i dem, og efter Kongens Forklaring enedes de tilsidst om, at Afgørelsen nu skulde ligge i Hans Majestæt Kongens Haand. Alligevel ymtede Prins Christian noget om, at han dog maaske i sidste Instans vilde omstøde Betingelserne og nægte at acceptere, men saa gav Kong Frederik ham — efter eget Sigende følgende Besked: »Min kære Christian! Prøv ikke den Slags Kunster med mig. Jeg skal skaffe Dig de bedste Betingelser, men naar jeg éngang har taget Dine Sager i min Haand, vil Du nok være venlig og lade det blive ved min Afgørelse¹.

¹ Pagets Depecher 6. og 8-IV-1863 (F.O. 22). H.M.K.s Forklaring i Statsraadet 7. April 1863 (Geheime Statsraads Protocol VII 1860—63).

Søndag Formiddag havde Paget en ny Samtale med Prinsen. Det gjorde er vist Indtryk paa ham, at den engelske Sendemand nu ogsaa henviste til, at Prins Vilhelm selv ønskede, at Tilbudet skulde modtages, men noget virkeligt Svar kunde Sir Augustus ikke opnaa. Han forstod Sammenhængen meget godt. »Jeg var i den vanskelige Stilling at skulle forhandle med en Mand, som ikke forsvarede sine egne Idéer, men dem, der var foreslaaet ham af andre med den Formaning, at han ikke skulde indrømme noget, ikke give efter i nogen Henseende«. Paget mente, at Fordringerne om Abdikationserklæring og om Grænseudvidelser i Thessalien og Epirus var sat i ham paa Ballenstedt; han havde i Virkeligheden maattet kæmpe mod Prinsens Familie og Venner¹. Prins Christian havde føjet sig efter Kong Frederiks Ønske og var kommet til København, men nogen egentlig Betydning havde han øjensynligt ikke tillagt Besøget. Derfor havde han ladet sin Familie blive i Tyskland. Nu dæmrede det dog for ham, at det ikke drejede sig om et Familieanliggende alene, og for at faa sine Kompasser rettede efter denne overraskende Vending i Situationen rejste han allerede Søndag Aften tilbage til Ballenstedt.

Om Mandagen havde Paget en »højest tilfredsstillende« Samtale med Kong Frederik under en Audiens. Det var tydeligt, at Majestæten stod fast paa sit Standpunkt. Han beklagede, at Prins Christian ikke i Tide havde sat sig i Forbindelse med ham. »De tror«, tilføjede han, »at de kan ordne deres Sager uden mig. Men jeg er bestemt paa at gøre min Myndighed gældende og vise, at jeg betyder noget«². Den følgende Dag (7. April) var der Statsraad. Kong Frederik forklarede det nogle Dage senere saaledes til L. N. Scheele, at han ikke havde villet være ene om Ansvar³. I Statsraadet redegjorde han for, hvorledes Prins Christian havde lagt Afgørelsen i hans Haand; »Hans Kongelige Høihed var saaledes bunden til at gaae ind paa hvad Hans Majestæt

¹ Pagets Depeche af 6. April.

² Pagets Telegram 6-IV-1863, smlgn. Depecher af 8-IV-1863 (F.O. 22).

³ Frederik VII til Scheele 11-IV-1863 (Scheeles Arkiv, R.A.).

at bortgive Prinsen. Det var rimeligt, at Regeringen vilde »have Noget for dette Offer«. Men det er karakteristisk, at Hall øjeblikkelig spurgte: Hvad kan vi forlange? De neutrale Magter var alene i Stand til at *støtte* en Udsondring af Holsten-Lauenburg af Helstatsordningen; de kunde ikke formelig forlange den. Imidlertid var deres Støtte i al Almindelighed ønskelig, og Danmarks Forhold til dem var utvivlsomt forbedret ved, at vi stillede os imødekommende i det græske Spørgsmaal. Men det vilde dog næppe være heldigt at fremsætte Betingelser. Lehmann gav Udenrigsministeren Ret i dette, men mente dog, at det kunde være muligt at opnaa en Erklæring om Slesvigs Uafhængighed af Det Tyske Forbund. Hall reflekterede aabenbart ikke, og det er disse Udtalelser, der — som tidligere omtalt — giver et Fingerpeg om, hvordan han bedømte Stillingen. Iøvrigt sluttede han Mødet med en Udtalelse om, at i Tilfælde af, at de opstillede Betingelser ikke lod sig gennemføre, skulde Sagen atter til Behandling i Statsraadet¹.

Saa meget var altsaa opnaaet, at den danske Regering vilde prøve paa i alt væsentligt at sætte de af Prins Christian meddelte Betingelser igennem. Paget var ikke tilfreds. Han troede ikke, at Beskyttelsesmagterne vilde være i Stand til at garantere en Civilliste af en bestemt Størrelse. Hall svarede, at han ikke havde ønsket at opstille Betingelser, men hvad der var bestemt i Statsraadet maatte ændres dér; han nævnede som en Mulighed, at en Del af Indtægterne fra De Joniske Øer kunde benyttes til en Forhøjelse af Appanagen². Saa kom der imidlertid til almindelig Overraskelse, 8. April³ Telegram til Sir Augustus Paget fra Ballenstedt. Dér var det samtidig blevet besluttet at opstille nye og mere vidtgaaende Betingelser. Prins Christian forlangte nu:

¹ Geheime Statsraads Protocol VII 1860—63. Delvis aftrykt i »Statsrådets Forhandlinger om Danmarks Udenrigspolitik 1863—79«, udg. af Aage Friis (1936).

² Dotézacs Depecher 8-IV-1863 (Fr. U. M. Arkiv 1863,243). Paget 9-IV. (Prins Christians Telegram vedlagt — F.O. 22).

³ Pagets Depeche 9-IV-1863 (F.O. 22).

beslutter i Henhold til de aftalte Betingelser«. Disse ge Kongen derefter og begrundede dem med visse Forbehold.

Under Drøftelserne i Statsraadet gjorde Udenrigsministeren (Hall) Kong Frederiks Opfattelse af Prins Christians Forhold til sin. Han billigede ligeledes de opstillede Betingelser som umiskendeligt med stærkere Tvivl om Muligheden af deres gennemførelse; Spørgsmaalet om Prinsens Arverettigheder muligvis frem i Rigsraadet, og Konsekvenserne heraf var skuelige. Betænkeligheder og end mere alvorlige blev ogsaa gældende af Kultusministeren (Monrad) og af Indenrigsministeren (Lehmann); sidstnævnte mente, at Prins Vilhelm ubetinget maatte opgive sin Arveret til den danske Trone, ellers maatte saadant »Forbehold bringes i Lovform og gøres til Gjorting for en additional Akt til Tronfølge-loven«, og Forslag herom lægges Rigsraadet. Men navnlig lagde Lehmann Fingeren paa Spørgsmaalet om, hvorvidt Prins Christian virkelig kunde anse sit Votum for frit, efter at han havde »voldgivet« Maj. Kongen Sagen; »hvis dette Punkt ikke er aldeles paa Plads«, maatte han »principaliter henstille at Sagen stilles gaaende i Bero . . . thi det er dog, naar ikke Hans Majestæts Regjering skal være udsat for grovelig at compromitteres, et Punkt hvorpaa der ikke kan være den allermindste Tvivl at naar Udenrigsministeren forhandler paa Basis af de Betingelser, der er opstillede, da ogsaa, naar disse Betingelser opfyldes, Sagen deri har sin Ende«. Iøvrigt maatte Kravet i Punkt 1 ikke hindre Prins Vilhelm i at modtage Kronen. Der havde været en virkelig Folkestemning bag Kravet om Kong Ottos Fjernelse, og ved at forhandle om Kandidaturen havde Stormagterne anerkendt, at Tronen var vakant.

Det havde selvsagt alt sammen sin Rigtighed, men der var ogsaa blevet fremsat andre Betragtninger i Statsraadet, som mere umiddelbart vedrørte danske Forhold. Marineminister Bille gjorde med Støtte fra Krigsminister Thestrup gældende, der her var »Leilighed til at sikre Noget for Danmark; det er de andre Magter, der er komne til Danmark om at faa Prins Vilhelm til Konge i Grækenland«; for Danmark er det et Officielt

- A) Opløsning af den græske Hær og Organisering af en ny.
- B) Den engelske Eskadre skal staa til »min Søns« Disposition, saa længe han mener at behøve den.
- C) Hær og Flaade aflægger alene Ed til Kongen.

Det var god tysk Statsvisdom.

Kong Frederik fnøs. Hall harmedes over, at Prins Christian havde kunnet finde paa noget saadant, og bad Paget om ikke at melde Sagen til London. Den engelske Gesandt ansaa dog noget saadant for umuligt og saa det sidste Forlangende som et Vidnesbyrd om, at Prinsens endelige Svar blev et Afslag¹. Hans eneste Haab var, at Kong Frederik vilde anslaa en meget bydende Tone og sige, at nu, da Prinsen var fremkommet med disse nye Betingelser, følte han sig ogsaa løst fra sine Tilsagn, og at Prinsen maatte tage de Betingelser, han kunde opnaa². Dotézac fandt ogsaa Hall fast bestemt paa at føre Sagen igennem³. Det sidste Forlangende var uantageligt.

Prins Vilhelms Optræden. -

Kong Frederiks Magtsprog i Statsraadet 14. April. -

Den græske Deputations Ankomst.

Det var den Stemning, den Holdning, Prins Christian mødte, da han endelig den 11. April med hele sit Hus vendte tilbage til København. Men samtidig kom herved en ny og vigtig Person direkte ind i Billedet: Den unge Prins Vilhelm selv. Paget, der nu traf ham, skildrer ham som »en rask, intelligent, velbegavet lille Fyr«⁴. Han var ung, kun sytten Aar, endnu paa mange Maader en Dreng, men hans Meninger og Ønsker var meget bestemte, hvor det angik hans egne Forhold. Hans Standpunkt var: Jeg vil ikke være Prins Ferdinand II⁵, og den svenske Gesandt, Grev Hamilton, fortæller, at han sagde til Paget: Går det

¹ Pagets Depeche 9-IV-1863 (F.O. 22).

² Paget til Russell (Russell Papers — P.R.O. 51).

³ Dotézacs Depeche 9-IV (Fr. U. M. Arkiv 1863,243).

⁴ Paget til Russell 16-IV-1863 (Russell Papers. 51 — P.R.O.).

⁵ Vedels (utrykte) Fremstilling af Danmarks Udenrigspolitik 1858—64 (Vedels Arkiv, R.A.).

illa, så drag blott ut på tiden med underhandlingarne. I December är jag myndig, och då resar jag till Grekland, man må säga derom, hvad man vill¹. Det var nu ganska klart, hvad *han* vilde; heller ikke Moderen, Prinsesse Louise kunde benægte det. Og dette Onske kunde herefter fores i Marken mod Forældrene af dem, der agtede at sætte hans Kandidatur igennem.

Prins Christian talte straks efter sin Ankomst med Paget². Den næste Dag kom Kong Frederik ind fra Skodsborg og læste ham Teksten. Med de nye Betingelser var Prinsen af Danmark gaaet uden om Hans Majestæt, der overhovedet ikke vilde regne med dem. I Virkeligheden havde Prinsen allerede selv ladet dem falde. Alligevel skal Meningsudvekslingen have været meget heftig³.

Den blev det næppe mindre under et paafølgende Statsraad den 14. April.

Udenrigsministeren (Hall) begyndte med at gennemgaa den Korrespondance, der var ført, og mindede om, at Lord Russell tvivlede paa, at en Abdikationserklæring lod sig opnaa; den var formentlig heller ikke nødvendig. Prins Christian bønfaaldt imidlertid Kongen om at gøre Afgivelsen af en saadan Erklæring til en ufravigelig Betingelse. Det var aabenbart en Livssag for ham. Han mente, at det kunde røkke hans egen Stilling, som hvilede paa London-Traktaten af 1852, hvis man satte sig ud over London-Traktaten af 1831 om det græske Kongedømme⁴.

Kongen og Hall prøvede at stille tilfreds; naar Beskyttelsesmagterne erklærede Tronen for ledig, maatte dette være nok. Monrad udtalte sig skarpere: Naar Prins Christian efter det, der var sagt i London, opstillede Betingelser, kunde det se ud, som han gik fra sit Ord. Ballenstedt-Fordringerne betød, »at den unge Konges Herredømme i Grækenland skulde væsentlig opret-

¹ Hamilton til Manderström 18-IV-1863 (Brevveksling — Uppsala-Universitets bibliotek). Smlgn. Pagets Depeche 16-IV-1863 (F.O. 22).

² Pagets Depecher 16-IV og 11-IV-1863 (F.O. 22).

³ Dotézacs Depeche 15-IV-1863 (Fr. U. M. Arkiv — 1863. 243).

⁴ Bag denne Urokkelighed laa dog sikkert mere end det personlige; man aner her de tyske Hoffers Sympati for Ex-Kongen og deres Uvilje mod det Folkesuverænitetetsprincip, Englænderne skød frem.

holdes ved fremmed Bajonetter«. Da Prinsen forklarede, at Kravene skyldtes »et bekymret Faderhjerter«, mindede Hall om, at det ikke var korrekt at meddele Betingelserne til Paget uden saa meget som at underrette Hans Majestæt Kongen og Udenrigsministeriet om dette Skridt. Prinsen indrømmede Fejlen, men undskyldte sig med, at han paa sin Side ikke havde faaet Besked om, at Hans Majestæt havde billiget Kandidaturen. Dette førte til en ny Meningsudveksling mellem ham og Kongen, og Monrad paapegede, at det vilde virke uheldigt paa Englands og Frankrigs Holdning til Danmark, hvis det viste sig umuligt at gennemføre Kandidaturen. Prins Christian gentog sit. Men alle Ministrene vendte sig nu imod ham, og Kong Frederik bemærkede, at han af H. t. Danmarks Nytte maatte opfordre Hans Kgl. Højhed til at frafalde sin Fordring — Prinsen kunde imidlertid »ikke indsee, hvad Nytte Danmark kan have af at hans Søn modtager den græske Krone«, hvorpaa Hall endnu engang udviklede, at ved at opstille Betingelser, der er umulige for Magterne at opfylde, gav man Afslag, som vil skade Danmark — Prins Christian mente stadig at maatte fastholde sine Betingelser for at sikre sin Søns Stilling. Monrad bemærkede hertil, at det var det samme som at sige Nej; saa maatte man hellere lade Sagen falde og svare, at Prins Christian ikke vilde samtykke, hvad Hall gav ham Ret i.

Imidlertid blev dette Kong Frederik for meget. Han erklærede med den Vægt, han ved afgørende Lejligheder kunde lægge i sine Ord, at han som Konge ikke kunde lade Sagen falde. Afgørelsen var overladt til ham, og han var med Ministeriet naaet til Enighed om Kandidaturens Ønskelighed. Spørgsmaalet maatte kunne ordnes gennem en Erklæring af Magterne — Prins Christian forstod det dog stadig ikke.

Drøftelserne fortsatte. Udenrigsministeren lovede at gøre Forsøg paa at fremskaffe en Erklæring som den af Kongen antydede — Prinsen blev ved sit. Kultusministeren foreslog at udsætte Sagen til Prins Vilhelm blev myndig — Prinsen af Danmark fastholdt, at hans Søn *ikke* var myndig og forlangte nu, at Sagen før den endelige Afgørelse skulde frem for »Monarkiets

Repræsentation, for Rigsraadet ligesom ogsaa for den holstenske Stænderforsamling, da den seneste Kundgjørelse om Holstens Forfatningsforhold [Marts-Kundgjørelsen] formentlig gjør en Forelæggelse for de holstenske Stænder nødvendig«. Hall erklærede, at det foreliggende Spørgsmaal laa helt udenfor Rigsraadets Kompetence, og Kongen gav ham Ret. Men nu havde Kronens Bærer forøvrigt faaet nok af Indvendingerne. Han mindede om, at det efter Kongeloven var ham, der bestemte om Prinsernes Forhold, og »som Sagen ligger, kan H.M. ikke svare Nei . . . Det er ikke til Stormagterne eller til Protokoller at Hs. Kgl. Høihed i den Henseende kan støtte sig, men det er til hans Konges Hjertelag og til Folkets Kjærlighed. Derfor skylder Hs. Kgl. Høihed Kongen og Landet Alt«. Det gjorde ham ondt at maatte handle mod Prins Christians Ønske, men »Prinds Vilhelm skal og maa til Grækenland som Konge. Hans Majestæt var overbevist om, at hvis Prindsen stod her i Geheime-Statsraadet vilde han med Glæde give sit Ja«, og lige saa sikker var han paa, at Prins Christian vilde følge H. Maj. Kongens Ønske i denne Sag. Prinsen af Danmark fattede endelig, at nu var det Alvor, men »yttrede, at Hans Majestæt og Ministeriet da maatte tage Ansvaret«, hvorpaa Kong Frederik rakte ham sin Haand som Tegn paa Forstaaelse¹ og »tog paa sig Ansvaret for at den tilbudte Krone modtages«.

Man udvekslede derefter Meninger om Appanagespørgsmaalet. Prins Christian gjorde nu her Civillistens Ansættelse til £ 50.000 til Betingelse².

Det var gaaet haardt til, haardere sikkert end Statsraadsprotokollen udviser. Vedel havde erfaret, at Monrad skulde have sagt: »de Konger, som ikke kunne blive siddende paa deres Throner, men ruller i Rendestenen, fortjener at man lader dem ligge der«³. Prins Christian havde hele Tiden villet fastholde, at det alene drejede sig om et Familieanliggende, at Statshensyn ikke spillede ind, og han havde kun bøjet sig for et Magtsprog. Paget

¹ Kriegers Dagbøger II, 301.

² Geheime Statsraads Protocol VIII.

³ Vedels Papirer XI. Samling af Aktstykker og Afskrifter (R.A.).

mente, at baade han og hans Gemalinde vedblev at tro, at der maatte være en Maade, paa hvilken de kunde slippe ud af det hele¹.

Den engelske Gesandt havde i nervøs Spænding ventet paa Udfaldet. Han saa det straks som et daarligt Tegn, da Hall langt hen paa Dagen kom til ham, men hørte saa om det gunstige Udfald af Statsraadsrådet, der havde været langt og stormende. Senere gik han til et Aftenselskab hos Landgreven af Hessen. »Jeg . . . kunde ikke lade være at more mig over de sure Ansigter; for hele Klanen af Modstandere var samlet dér². Sir Augustus var glad. Hans franske Kollega saa sikkert dybere i Sagen, da han i en Depeche udtalte Mistanke om, at denne Modstand mindre havde sin Forklaring i Grækenland end i Hertugdømmene³, med andre Ord, at den var Led i den danske Konservatismes almindelige Forsøg paa at lægge Ministeriet Hall Sten i Vejen.

Skønt Spørgsmaalet om Kandidaturen i Statsraadsrådet den 14. April var bragt sin Løsning et langt Skridt nærmere, stod flere Punkter endnu tilbage, om hvilke en Forstaaelse med Stormagterne var nødvendig. Fra dansk Side forlangte man nu:

- 1) En Erklæring om, at den græske Trone var ledig.
- 2) Sikkerhed for De Joniske Øers Forening med Kongeriget.
- 3) Beskyttelsesmagternes Garanti for en tilstrækkelig Appanage⁴.

Det sidste havde Prins Christian, som nævnt i Statsraadet, gjort til en ufravigelig Betingelse for Kandidaturens Antagelse.

Egentlig havde den danske Regering vistnok helst set, at det under disse Forhold havde ventet noget med den græske Deputations Ankomst⁵.

Den tonede imidlertid op den 25. April 1863.

¹ Paget til Russell (Russell Papers 51 — P.R.O.).

² Ibid.

³ Dotézacs Depeche 14-IV-1863 (Fr. U. M. Arkiv 1863, 243).

⁴ Pagets Telegram 26-IV-1863 (F.O. 22).

⁵ Dotézacs Depeche 26-IV-1863 (l. c.).

Gode Budskaber bragte den ikke med hjemme fra. Den provisoriske Regering, der var blevet dannet den 22. Oktober 1862, havde allerede i Februar maattet vige for en Folkedemonstration, som støttedes af Hæren. Nationalforsamlingen havde atter overtaget den udøvende Magt¹, og en ny Regering var blevet dannet. Men Gæringen i Landet vedblev. Efterretningerne herom var naturligvis allerede tidligere naaet frem², og den 20. April havde den danske Gesandt i Petersborg, Otto Plessen fra Baden-Baden indtrængende advaret mod Antagelse af Kandidaturen³. Det gav alt sammen Rygstød for Modstanden.

Nu stod Grækerne altsaa i København.

Selve Deputationen bestod af Viceadmiral Kanaris, berømt Søhelt under Rejsningen mod Tyrkerne, mindre berømt som Politiker og Minister, men en Mand med rene Hænder. Grivas, en 33aarig Officer fra Militærskolen i Athen, der havde kæmpet under Garibaldi i Italien; som Søn af en anset Fører fra Frihedskrigen havde han senere slaaet sig paa Politik. Og endelig Zaimis, én af de virkelig ledende i græsk Statsliv, af anset Familie fra Peloponnes og vest-europæisk dannet, ligeledes tidligere Minister. De repræsenterede, enten det nu var tilfældigt, eller fordi Valget af dem var sket med Hensigt, tre forskellige Tendenser i deres Hjemlands offentlige Liv. Kanaris havde den fra Fortiden overleverede russiske Indstilling, Grivas, der havde studeret i Paris, var fransk-orienteret. Zaimis delte fuldt ud den nyvakte Begejstring for England. Disse Meningsforskelle kom snart til at mærkes i Deputationens Holdning.

Straks var alle Grækerne ganske desorienterede. De havde troet, at alt var i Orden, og de kun skulde overbringe det formelle Tilbud til Prins Vilhelm fra Nationalforsamlingen. Nu blev de stillet overfor ganske bestemte Betingelser, og de havde ingen Fuldmagt til at forhandle. Zaimis henvendte sig — ganske naturligt — til den engelske Gesandt om Raad. Han ønskede, at deres unge Konge snarest skulde rejse til Athen; han havde

¹ Archives diplom. 1863, III, 394. «Times» 24-II-1863.

² «Berl. Tid.» 9-III-1863.

³ Plessen til Vedel 20-IV-1863 (Vedels Arkiv, R.A.).

intet mod, at en personlig Raadgiver fra Danmark fulgte ham, men han ønskede ikke noget Regentskab og advarede bestemt mod Kravet om en Aarspenge i Tilfælde af Abdikation; det vilde gøre et meget daarligt Indtryk. Fra Hall fik Deputationen den Besked, at Kong Frederik ikke var i Stand til at tage nogen Beslutning, før der var opnaaet en Forstaaelse med Beskyttelsesmagterne, og at Betingelserne maatte opfyldes, inden Kronen kunde modtages — saa telegraferede Grækerne, efter Pagets Raad, hjem og bad om Instruktioner¹.

Forhandlinger med Beskyttelsesmagterne. - Konferencen i London.

Nu gjaldt det altsaa om at naa til en Forstaaelse med Stormagterne om Betingelserne. Hall havde 16. April sendt Torben Bille et Aperçu med deres Indhold². Kong Frederik havde jo lovet Prins Christian at skaffe ham de bedst mulige, og Regeringen lagde sig virkelig i Selen. Hall var bange for, at Prinsen vilde bryde helt af, hvis alle hans Fordringer blev afvist³.

Paa den anden Side var Stemningen ikke gunstig. Den faste Understatssekretær i det engelske Udenrigsministerium, Mr. Hammond udtalte i et Privatbrev til Lord Cowley Haab om, at »vi vil være faste og beherskede angaaende de danske Forlangender«, og senere skriver han:

De ser, hvilken rar Dreng Christian er. Jeg vilde ønske, at Lord Russell kunde tage en Beslutning og nægte at have mere at gøre med den græsk-danske Tronfølge⁴.

Lord John gik dog ikke videre end til at erklære, at Magterne ikke var i Stand til at garantere den nye Konges Civilliste og ikke kunde disponere over De Joniske Øers Pengemidler, kun

¹ Pagets Depecher 27. og 30-IV-1863 (F.O. 22). Dotézaes 28-IV-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243). Smlgn. Kriegers Dagbøger 3-V-1863 (II, 304).

² Hall til Bille 16-IV-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

³ Pagets Depecher 8. og 14-V-1863 (F.O. 22).

⁴ Hammond til Cowley 11. og 13-IV-1863 (Cowley Papers—F.O. 519/191).

gennem »Henstillinger og Forstaaelse« kunde der opnaas noget¹. Fra fransk Side var der afgjort Modstand at vente². Lord Cowley mente, at den havde sin egentlige Forklaring i Udenrigsministeren, Drouyn de Lhuys' Misfornøjelse med Englands stigende Indflydelse i Grækenland; han mistænkte Herren paa Quay d'Orsay for gennem General Oxholm ligefrem at have opfordret Prinsen af Danmark til ikke at slaa af paa sine Fordringer, saa Kandidaturen røg i Lyset. Og Cowley formodede, at det franske Diplomati virkede med det samme Formaal i Athen³.

Imidlertid gik Lord Russell roligt frem efter den Plan, han havde lagt. Han agtede at træde sammen med de to andre Beskyttelsesmagters London-Gesandter til en Konference, hvor de straks skulde erklære, at deres Forpligtelser overfor det wittelbachske Kongehus var bortfaldet⁴, og baade den bayerske og den danske Gesandt skulde indbydes til at deltage. Han var sikker paa Frankrigs Tilslutning og ventede ingen Modstand fra Petersborg⁵. Det viste sig at være rigtigt. Derimod protesterede den bayerske Sendemand Cetto mod denne Underkendelse af sin Konges Rettigheder⁶, medens Hall 24. April gav Bille Anvisning om at modtage alle Meddelelser og Materiale vedrørende Konferencen, men intet positivt Skridt at tage uden Instruktion hjemme fra⁷. Russell lovede, at Konferencen vilde underkaste de danske Betingelser en velafvejjet Prøvelse⁸ og fortsatte uanfægtet af de bayerske Indsigelser med formløse Drøftelser, hvor Beskyttelsesmagternes Repræsentanter enedes om Udkast til to Protokoller; den første fastslog de tre Regeringers Standpunkt

¹ Russell til Paget 13. og 16-IV-1863 (F. O. 22).

² Drouyn de Lhuys til Dotézac 17-IV-1863 (Q. d'Orsay 1863, 243).

³ Cowleys Depecher 17. og 23-IV-1863 (F.O. 27 France); ogsaa den danske Gesandt i Frankfurt vidste, at der var Ugler i Mosen ved Seinen (Dirckinck-Holmfeld til Vedel 20-IV-1863 (Vedels Papirer V).

⁴ Cowleys Depeche 21-IV-1863 (F.O. 27 France).

⁵ Russell til Paget 22-IV-1863 (F.O. 22).

⁶ Russell til Cowley 21-IV-1863 (F. O. 27, France).

⁷ Russell til Paget 22-IV-1863 (F. O. 22). Hall til Bille 24-IV-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg. R.A.).

⁸ Russell til Paget 27-IV-1863 (F. O. 22).

til Opgivelsen af Ordningen i Grækenland fra 1832, den anden godkendte Nationalforsamlingens Valg af Prins Vilhelm og de finansielle Arrangementer, som blev en Følge heraf¹. Aabenbart af Hensyn til Prins Christians særlige Fordringer gav Lord Russell 6. Maj ydermere Paget følgende nærmere Forklaring angaaende de Skridt, Beskyttelsesmagterne rimeligvis kunde enes om

- 1) Kong Ottos Ret til Tronen er bortfaldet.
- 2) Kong Georg vil blive anerkendt.
- 3) Grækenland yder £ 36.000 som Civilliste. England opgiver £ 4000 af aarlige Renter paa Gæld og anmoder De Joniske Oer om at bidrage med £ 10.000. Rusland opgiver ligeledes £ 4000, og maaske gør Frankrig det samme.
- 4) Den danske Gesandt maa have Bemyndigelse til at acceptere. Kong Georg skal ikke skifte Tro og ikke opgive sin Arveret til den danske Trone, men han bør inden seks Uger rejse til Grækenland og erklæres myndig. En forstandig Ven skulde helst følge med ham.

Det vil aldrig falde de tre Magter ind at garantere Civilliste eller Appanage, og det maa følgelig nu blive Prins Christians og Prins Vilhelms Sag, om de vil antage Forslagene »uden en saa urimelig Betingelse«².

Helt beroede det nu ikke paa Fader og Søn alene. Der var udtalt et »maaske«, hvor det drejede sig om Frankrigs Holdning, og det var velbegrundet. Lord Cowley havde 2. Maj telegraferet, at Protokoludkastene billigedes i Paris »med Undtagelse af Bestemmelsen i den 2. om de fire tusind Pund, som hver af Beskyttelsesmagterne skulle opgive. Han tilføjede, at Drouyn de Lhuys var principielt imod paa nogen Maade at opmuntre Grækenland til ikke at betale sin Gæld, og en saadan Opmuntring laa efter hans Mening i Opgivelsen af den paagældende Sum³.

Foreløbig drejede det sig dog om Udformningen af de to før-

¹ Russell til Cowley 27-IV-1863 (F.O. 27 France).

² Russell til Paget 6-V-1863 (F.O. 22).

³ Telegram og Depeche fra Cowley 2-V-1863 (F.O. 27 France).

ste Protokoller. Paget telegraferede 8. Maj, at hvis Protokol No. 1 svarede til den 1. danske Betingelse, vilde Bille straks undertegne Protokol No. 2 med De Joniske Oers Overdragelse til Grækenland som Forudsætning¹. Et Tilsagn herom var ganske selvfølgelig et Hovedpunkt paa dansk Side ², men samtidig mente Hall ikke at kunne lade Protokol No. 2 undertegne, for han kendte Indholdet af Protokol No. 1³; og her var Lord Russell i Vinden. Han forstod egentlig godt Halls Standpunkt⁴, men da Beskyttelsesmagterne intet havde hørt fra München, laa Protokol No. 1 stadig hen i Udkast⁵.

Den Vanskelighed løste sig dog af sig selv, idet den bayerske Regering simpelt hen nægtede at underskrive⁶, og Beskyttelsesmagterne gik saa videre uden Hensyn til, hvad man mente i München; imidlertid maatte Protokol No. 1 nu formes paa en ny Maade⁷. Men i samme Depeche, hvor Kravet om De Joniske Oer præciseredes, hed det ogsaa, at Prins Vilhelm som udvalgt Konge ønskede Sikkerhed for at faa de £ 12000 som personligt Tilskud (*dotation personnelle*)⁸.

Om dette Spørgsmaal kom Forhandlingerne nu til at dreje sig. Hall instruerede 20. Maj Bille til at sige, at den danske Regering opfattede Spørgsmaalet om den græske Tronfølge som europæisk og derfor roligt kunde afvente, hvorledes Beskyttelsesmagterne vilde forme Protokollerne, men af Hensyn til Udvikling i Grækenland var han nødt til at fremskynde Sagen, saa vidt det stod til ham. Efterretningerne dér nede fra lød stadig mere foruroligende, og dette fremkaldte bekymrede Spørgsmaal

¹ Pagets Telegram 8-V-1863 (F.O. 22, Denmark).

² Hall til Bille 13-V-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

³ Samme til samme 9-V-1862 (ib.).

⁴ Billes Depeche 11-V-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

⁵ Russell til Bille 8-V-1863 (l. c.), til Paget 9-V-1863 (F.O. 22).

⁶ Billes Telegram 11-V-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

⁷ Billes Depeche 14-V-1863 (l. c.).

⁸ Hall til Bille 13-V-1863 (l. c.).

fra Prins Vilhelms Familie. Han maatte derfor insistere paa snarlig Udformning af Protokol No. 1, for at hele Forsøget ikke skulde mislykkes. Iøvrigt mente han, at den engelske Regering ikke fuldt ud havde forstaaet det danske Forslag; der krævedes ikke noget Offer fra Stor-Britanniens Side, kun en Garanti for en Aarspenge (*rente viagère*)¹.

Lord Russell lovede det bedste. Naar Prins Christian stadig gjorde Vanskeligheder, vilde Beskyttelsesmagterne nok opgive en Del af Renteydelserne fra Grækenland til Fordel for Civilisten, men han agtede ikke at indlade sig paa at tilsikre en Aarspenge, fordi England da kunde komme til at betale direkte, og det vilde Underhuset aldrig billige². Han kom ind paa samme Spørgsmaal under en Samtale med Bille, som den 24. Maj havde opsøgt ham i hans Hjem paa Pembroke Lodge ude i Richmond Park; han forstod ikke den Vægt, man fra dansk Side tillagde dette Spørgsmaal, men lovede iøvrigt at gøre alt for at fremskynde Sagen³. Ogsaa den russiske Gesandt, Baron Brunnov trængte paa med Afslutning og mente, at Bille paa Konference-mødet den 27. Maj maatte kunne underskrive det engelske Forslag til en Protokol No. 3, som Bille selv ansaa for tilfredsstillende⁴. Hall bebudede da ogsaa 27. Maj telegrafisk en Depeche, der gav ham Bemyndigelse til betingelsesvist at love Antagelse af Protokollen⁵.

Bille havde 25. Maj faaet Udkastet til Protokol No. 3 fortroligt meddelt⁶. I de næste Dage blev der imidlertid foretaget Ændringer heri. Han mente endnu den 28., at de ingen større Betydning havde og bad om Bemyndigelse til at underskrive, endskønt den franske Gesandt, Baron Gros, endnu ikke havde faaet Instruktion i saa Henseende. Men senere paa Dagen sendte han et Telegram til København med Meddelelse om, at

¹ Hall til Bille 20-V-1863 (l. c.).

² Russell til Paget 20-V-1863 (F.O. 22).

³ Billes Depecher 23. og 25-V-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

⁴ Billes Telegram 26-V-1863 (l. c.).

⁵ Halls Telegram til Bille 27-V-1863 (ib.).

⁶ Russell til Bille 25-V-1863 (ib.).

»Ordene for Livstid« (*sa vie durante*) til hans Beklagelse var blevet slettet i Protokolteksten¹. Og den 29. Maj skrev han til Russell, at han ikke havde vidst,

[at] de aldeles afgørende Ord »for Livstid« var blevet slettet i Paragraffen om det »personlige Tilskud«. Telegrammet fra Hall... gik ud fra denne Ordlyd, ... og jeg kan derfor ikke mere anse den Bemyndigelse, det gav mig til betinget Modtagelse af den græske Krone, for bindende, men maa paany referere til min Regering².

Nu var gode Raad dyre. Lord Russell forsvarede iøvrigt Udeladelsen af de omstridte Ord med, at Hall fra sin Side kun havde talt om »et personligt Tilskud«³. Men efter Baron Brunnovs Mening bundede den egentlige Vanskelighed i Frankrigs Modstand mod den paatænkte Finansordning; han foreslog at lade hele Paragraffen udgaa af Protokollen og »i Stedet at føje Bestemmelsen om et personligt Tilskud for Livstid til [Overenskomsten] om Afstaaelsen af De Joniske Øer«⁴.

Det blev dog ikke nødvendigt. Samme Dag telegraferede Lord Cowley nemlig, at Kejser Napoleon gik ind paa at afse de fire tusinde Pund; hans Holdning havde fra første Færd været en anden end Drouyn de Lhuys'⁵. Lord Russell var sjæleglad og skrev privat til Cowley: »Jeg haaber, det vil bringe den græske Krone paa Prins Vilhelms Hoved — skønt Betingelsen i sig selv er utiltalende, lurvet og underfundig«⁶. I København virkede Billes Beretning om den Vending, Tingene havde taget, saaledes at Kong Frederik ikke kunde se Udeladelsen af Ordene »for Livstid«, med hvilke Konferencen har troet at maatte rejse Indvendinger, som tilstrækkelig Grund til at udsætte Sagens Løsning længere⁷.

Tilsyneladende var alt nu klappet og klart, men i sit Brev til

¹ Billes Telegram 28-V-1863 (ib.).

² Bille til Russell 29-V-1863 (ib.).

³ Billes Depeche 29-V-1863 (ib.).

⁴ Billes Telegram 29-V-1863 (ib.).

⁵ Cowleys Depecher 29-V og 17-IV-1863 (F.O. 27, France).

⁶ Russell til Cowley 30-V-1863 (Cowley Papers. F.O. 519 200).

⁷ Hall til Bille 2-VI-1863 (Korrespondance om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

Bille af 30. Maj med Meddelelsen om Kejser Napoleons Beslutning havde Russell tilføjet en Bemærkning om, at saafremt Hall insisterede paa en anden Ordlyd end den valgte, som Lord John ansaa for fuldt tilfredsstillende, haabede han, at Modstanden herimod alligevel kunde lade sig overvinde¹. Hall insisterede, imidlertid, da han fra Bille havde modtaget Ordlyden af det seneste Udkast til Protokol No. 3. Den danske Konsejlspræsident og Udenrigsminister gentog 2. Juni telegrafisk Kravet om De Joniske Øers faktiske Forening med Grækenland, og i Protokollens § 2 forlangte han Ordene »for Livstid« indsat; naar dette var sket, kunde Bille underskrive². Og Dagen efter sendte Lord Russell saa den danske Gesandt et nyt Udkast til Protokol No. 3, »i hvilket de Ændringer er indføjet, som M. Bille fra sit Hof har faaet Instruktion om at foreslaa«³. Russell mente dog, at Øernes Overdragelse først kunde finde Sted, naar Grækenland havde en Konge. Den 4. Juni telegraferede Hall derpaa den ønskede Bemyndigelse⁴, og samme Dag fremsendte Bille en ny Form for Meddelelsen om Hans Majestæt Kongen af Danmarks Modtagelse af Tilbudet til Prins Vilhelm⁵. Noten herom blev forelagt paa Konferencemødet den 5. Juni, hvor den danske Gesandt var med, og en Resolution, som »virkeliggjorde det græske Folks Ønsker«, blev vedtaget⁶.

Den danske Regering havde ikke sveget Kong Frederiks Løfte om at skaffe Kong Georg de bedst mulige Vilkaar.

Grækerne i København. - Statsraadsmøderne 26. og 30. maj. - Prins Christian maa bøje sig.

Dagen efter at Beskyttelsesmagterne havde taget deres afgørende Beslutning i London, fik den græske Deputation ogsaa det endelige Svar i København.

¹ Russell til Bille 30-V-1863 (ib.).

² Hall til Bille 1-VI-1863. Smlgn. Billes Depeche 29-V-1863 (ib.).

³ Russell til Bille 3-VI-1863. Billes Telegram til Hall af samme Dag (ib.).

⁴ Halls Telegram til Bille 4-VI-1863 (ib.).

⁵ Bille til Russell 4-VI-1863 (ib.).

⁶ Actstykker No. 4.

Dens Medlemmer havde under de langstrakte Forhandlinger meget mod deres Onsker maattet vente i den danske Hovedstad. De var blevet vel modtaget og havde været til Middag hos Kong Frederik, der underholdt dem om Nødvendigheden af — i Betragtning af det danske Klima — at købe varmt Undertøj. Men om officiel Audiens kunde der ikke være Tale, for Sagen var formelt i Orden. Kedede Grækerne sig, saa var Københavnerne til Gengæld glødende optaget af dem, navnlig af Tjenerskabet, der for en Dels Vedkommende optraadte i Nationaldragt med de struttende Stivskørter (Fustaneller); stadig saa man nogle af dem paa Post udenfor Hotel d'Angleterre¹. Egentlig gjorde Deputationen ikke noget godt Indtryk². Dens diplomatiske Fremgangsmaade var, ganske vist, ikke helt almindelig, i hvert Fald ikke udenfor Sydøst-Europa. Trætte af at vente mødte de tre Herrer 10. Maj op hos Hall og forklarede, at de var instruerede til at vende hjem senest den 14. Hall forklarede fra sin Side, at han ikke kunde gøre noget, før han kendte Ordlyden af den 1. Protokol fra London-Konferencen; naar han var saa vidt, vilde han sætte alt ind paa at overvinde Prins Christians Modstand. Hvis Deputationen rejste fra København, kunde det blive

¹ »Berl. Tid.» 25-IV-1863.

² Pagets Depeche 27-IV-1863 (F.O. 22). Vedel giver dens Mænd følgende Skudsmaal: »Canaris saa ud som en gammel Skueskipper og havde blandt andre Agreementer ogsaa den, ikke at forstaa andet Sprog end Græsk og desuden at være saa temmelig Idiot. Grivas var en raa Efterkommer af en berømt Fader, derimod var Zaimis en fin dannet Mand. Af andre betydelige Græker der ledsagede eller fulgte efter Deputationen fortjener endnu at nævnes Mavrocordato, der var en meget sympathetisk Mand, Philemon senere Mini[ster] i Athen soi disant juridisk Professor ved Universitetet og Journalist. Hans juridiske Lærdom var ikke stor, men desto større var hans Veltalenhed og hurtige Fatteevne. Endelig var der en Grev Theotoki fra de Joniske Øer, der var bekjendt ved sine mange Eventyr og som var uimodstaaelig for Damer — saaledes var, hvis jeg ikke husker Feil, Lady Ellenborough løbet bort med ham (Fremstilling af Danmarks Udenrigspolitik 1858—64. Vedels Papirer). — Et yderligere pikant Moment var det, at som Tolk for Deputationen optraadte en kosmopolitisk Herre, A. L. Koppen, der var Søn af Grevinde Danners Fader (Robert Neiiendam: Bogen om Grevinde Danner (1956), 13f.).

lige skæbnesvangert for Danmark og Grækenland. Derefter gik Zaimis til Paget og betroede ham, at Deputationen *ikke* var instrueret om at bryde op, men *kunde* gøre det, hvis den vilde. Dette var Grivas stemt for, og han havde vundet Kanaris for Planen om at rejse den 14. Maj. Sammenhængen var, at Grivas egentlig ikke ønskede, at der kom en Forstaaelse i Stand; han syntes ikke om Prins Vilhelm, som han ansaa for Englands Protegé¹. Baade Paget og Dotézac opfordrede indtrængende Zaimis til at blive, og han lovede at hindre Afrejsen, men en Uges Tid senere kom han tilbage til Spørgsmaalet og bønfuldt Paget om at formaa Lord Russell til at fremskynde Sagen. Baade Deputationens og Regeringens Stilling blev uholdbar, hvis det trak ud. Der mærkedes Intriger mod Prins Vilhelms Kandidatur i Athen, og hans Forkæmpere mistede efterhaanden Modet². Ogsaa fra anden Side var der kommet foruroligende Efterretninger. Lord Cowley meldte hjem om den græske Gesandt Kalergis Virksomhed i Paris, og Lord Russell opfattede det saaledes, at hans Maal var at sætte Splid mellem den danske Regering og Grækerne for at trænge den engelske Indflydelse tilbage³. I Athen herskede der først i Maj et Slags Militæranarki⁴, som Vest-Magternes Gesandter besværede sig kraftigt over, og Drouyn de Lhuys gjorde Gesandten i København opmærksom paa Forholdene; Dotézac mente, at Meddelelsen herom ikke tiltalte Hall, som frygtede, at det nu vilde blive sværere at føre Sagen igennem⁵.

For Resten saa Dotézac ganske klart, at den egentlige Vanskelighed paa dansk Side laa i Prins Christians Pengekrav. Efter Deputationens Henvendelse til Hall var Paget i Forstaaelse med ham gaaet til Prinsen og havde forsøgt at faa ham til at indse, at der nu ikke mere var noget: Tilbage, og at den unge Konges

¹ Pagets Depecher 11. og 13-V-1863 (F.O. 22). Dotézacs 15-V-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243).

² Pagets Telegram 19-V-1863 (F.O. 22).

³ Cowleys Depeche 2-V-1863, Russell til Cowley (F.O. 27).

⁴ Correspondence relating to the State of the Country [Greece] og Archives diplom. 1863, III, 400 flg.

⁵ Drouyn de Lhuys til Dotézac 19-IV-1863. Dotézacs Depeche 22-V-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243).

Stilling vilde blive sikker nok. Hans kgl. Højhed svarede, at selve den Kendsgerning, at Grækerne ikke kunde vente paa en Ordning, viste, hvordan Forholdene var i det Land, hvor hans Son skulde bære Kronen¹. Han var vedvarende uvillig til overhovedet at give sit Minde til Kandidaturen; Dotézac gengiver følgende Udtalelse af Prinsen til Paget: »Godt! Dersom det hele mislykkes, saa skal jeg ikke være ked af det«. Og han tilføjede: Jeg vil ikke snakke mere om Sagen; jeg har allerede haft Ubehageligheder nok af den. Prinsesse Louise skal have sagt, »naar slipper vi for det væmmelige og forbandede Grækenland? Dotézac mente ogsaa nu, at Prins Christian var under Paavirkning ude fra: Bluhme og Sponneck bebrejdede ham hans Svagheit. Hans Familie var misfornøjet¹. Fra sine tyske Forbindelser hørte han kun Misbilligelse. Den franske Gesandt mente ogsaa at vide, at Prinseparret havde henvendt sig direkte til Dronning Victoria og bedt hende hindre Prins Vilhelms Kandidatur; hun havde jo selv ikke villet have Prins Alfred til Grækenland².

Den 22. Maj havde Lord Russell meddelt Paget Indholdet af London-Konferencens Protokol No. 1³. Den 25. foretog den græske Deputation en ny Henvendelse til Hall om at træffe en Afgørelse. Men den danske Udenrigsminister tøvede endnu; saa blev Sagen Tirsdag den 26. Maj paany taget op i et Statsraad paa Skodsborg.

Det var i Grunden Mødet den 14. April om igen, blot, at det nu kun drejede sig om en Stormagtsgaranti for en livsvarig Pension paa £ 10.000 for Kong Georg, hvis han blev nødt til at opgive den græske Krone. Prins Christian syntes, at det var et billigt Forlangende, og mindede om, at han havde gjort dette Krav til en ufravigelig Betingelse. Marineminister Bille fandt ikke, at en saadan Bestemmelse vilde kunne sikre den unge Konges Stilling; Lehmann og Hall mente det samme. Tonen

¹ Pagets Telegram 11-V-1863 (F.O. 22).

² Dotézacs Depecher 22., 9. og 13-V-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243). Krieger har 15-V-1863 en Oplysning om en engelsk Agents Virksomhed i København.

³ Russell til Paget 22-V-1863 (Telegram — F.O. 22).

blev efterhaanden skarpere; Udenrigsministeren gjorde gældende, at i Betragtning af den Imødekommenhed, der var udvist fra den anden Side, kunde man ikke lægge sig fast paa »en saa ussel Ting som Pengespørgsmaalet«. Hans Majestæt mindede Prins Christian om, at han havde overladt »sin Konge og Herre at føre Sagen«, og saa maatte han ogsaa stole paa, at samme vilde ordne den paa »retfærdigste og hensigtsmæssigste Maade«; han »vilde finde, det var en stor Compromis for hans Land og en Plet paa hans Ære«, hvis en Forstaaelse brast paa Spørgsmålet om de £ 10.000 — Prins Christian mente derimod, at han som Fader maatte staa fast paa den vedtagne Betingelse. Og da de andre gentog deres Paastande, gjorde han det samme og erklærede, at han havde handlet fuldt ud loyalt; tog man ikke Hensyn til hans Betingelser »fik det hele gaa overstyr«.

Det var den gamle Modsætning: Prinsen opfattede Sagen som et Familieanliggende, og Kultusminister Monrad søgte at forklare ham, at han ikke stod som »*privat Mand*« til Sagen. Da han atter og atter henviste til sine Forpligtelser som Fader, mindede Hans Majestæt »Hans Kongelige Høihed om, at hans Børn var Landets Børn« — Det gik stadig mere hedt til. Monrad »yttrede at det, naar Hs. Kgl. Høihed nu bragte Sagen til at strande, maatte paa en éclatant Maade lægges for Dagen fra Hans Majestæts Side, at Hs. Kongelige Høihed var i Unaade«, ellers fik Kongen og Regeringen Skylden. Lehmann »yttrede at det kunde gaae ud over London-Protokollen, og at Spørgsmaalene kunde rulle videre«. — Det var at tage Prinsen af Danmark paa det ømmeste Sted. Han erklærede, tydelig ophidset, at det ikke stod i Indenrigsministerens Magt at bryde den traktatlige Overenskomst, og paa den Maade kunde »Hs. Excellence ikke true ham«. Han bøjede sig altid for Kongen, »men med Hensyn til det Punkt som har været Gjenstand for Forhandlingerne idag vil Hans Majestæt ikke kunne have imod at Hs. Kgl. Høihed nedlægger som Fader en allerunderdanigst Protest«.

Saa var man lige vidt. Kong Frederik suspenderede for en ¹/₂ Time Gehejmestatsraadets Møde.

Han prøvede i sit Kabinet at tale Prinsen til Rette. Det

varede 1½ Time, og da Mødet blev genoptaget, kunde Kongen kun meddele, at Prinsen havde udbedt sig Betænkningstid til Fredag den 29. Den blev ham tilstaaet, idet Kong Frederik udtalte Haab om, at Hans Kgl. Højhed vilde naa til Erkendelse af, »at det som Hans Majestæt har begyndt paa ikke bør kuldcastes, men maa fuldføres til Prindsens eget, hans Søns og vort alles Bedste, saa at ikke Konge og Land skal faae en Plet paa sin Ære som ikke kan afvadskes«¹.

Om Morgen den 27. Maj kom Prins Christian til Hall vistnok kun for at gentage sine Indvendinger fra Statsraads mødet. Udenrigsministeren meddelte ham, at et Telegram var indløbet fra Gesandten i London, Torben Bille, hvori han berettede, at den russiske Sendemand havde sagt, at nu maatte der en Ende paa Sagen, og at han (Bille) ansaa den 3. Konferenceprotokol for tilfredsstillende. Det gjorde et vist Indtryk paa Prinsen, men overbeviste ham ikke.

Lidt senere kom Paget til Udenrigsministeriet. Medens han og Hall talte sammen, blev det meldt, at Prins Christian atter ønskede at tale med Ministeren. Han blev vist ind og forklarede, at han var kommet i Tanker om, at Ordet »Garanti« ikke var nævnt i Protokollen, og en Stormagtsgaranti for de Aarspenge, der vilde tilkomme Kong Georg, hvis han abdicerede, var netop det, han forlangte. Hall henviste til den meget gunstige Ordning med Afslag i Gældsbetalingen, som Lord Russell havde foreslaaet. Prins Christian var ikke tilfreds; paa den Maade fik hans Søn £ 12.000; han (Prins Christian) havde kun forlangt £ 10.000. Hall mente, at saafremt Vanskeligheden laa dér, kunde den løses ved, at den unge Konge hvert Aar betalte £ 2.000 til den græske Statskasse. Imidlertid blev Paget meget ilde berørt af det, han havde hørt. Han mente, at Prins Christians egentlige Standpunkt her var kommet for en Dag, og frygtede, at han vilde bryde af i den 11. Time paa Finansspørgsmaalet. Han ønskede, at Hall nu skulde give Bille i London Anvisning om at under-

¹ Geheime Statsraads Protocol VIII. Smlgn. Pagets Depeche 27-V-1863 (F.O. 22) og Dotézaes 28-V-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243). Gesandterne er ojetsynligt blevet nøjagtigt underrettede om Forhandlingernes Forløb.

skrive Protokollen. Den danske Udenrigsminister havde dog visse Betænkeligheder. Forsøgene paa at tilkalde den bayerske Gesandt huede ham ikke, og han vilde i hvert Fald først tale med Kong Frederik om Sagen¹.

Den følgende Dag opsøgte Prinsen af Danmark Sir Augustus Paget. Det var ogsaa her den kendte Forklaring: »Jeg stillede som Betingelse, at Aarspengene skulde garanteres, og garanteret af de tre Magter skal den blive«. Han var blevet drevet til at give efter i Spørgsmaalet om Kong Ottos Abdikation; nu var han bestemt paa, at hans andre Betingelser skulde opfyldes bogstaveligt. Paget syntes iøvrigt, at den Ordlyd af Protokollen, Prinsen ønskede, var den mest saarende for Grækernes Nationalstolthed, der kunde tænkes. Og Hall havde for Resten faaet noget lignende at høre af selve Deputationens Herrer under Samtaler den 26. om Aftenen og den 27. hen paa Dagen. Lige straks havde de tre Grækere Indtryk været, at det hele var forbi, og de havde begæret Afskedsaudiens².

Da Paget efter Samtalen med Prins Christian den 28. opsøgte Hall, blev den danske Udenrigsminister synlig overrasket over, at Prinsens Standpunkt stadig var det gamle, men han tilføjede, at det intet betød mere, da han under en Samtale paa Skodsborg den foregaaende Dag havde opnaaet Kong Frederiks Godkendelse af, at Bille instrueredes til at sige, »at alle Hindringer for Modtagelsen af Kronen nu var fjernede og at den formelle Erklæring«, der skulde afgives, vilde blive fastsat i Statsraadet. Medens han tidligere havde ventet, at Forslaget her vilde være gaaet glat igennem, forstod han nu, at det atter vilde komme til en hidsig Meningsudveksling³.

Statsraadets Forløb den 30. Maj svarede ogsaa fuldt ud til disse Forventninger.

Mødet begyndte med, at Udenrigsministeren indstillede, at Hans Majestæt Kongen gav sit Samtykke til, at den græske

¹ Pagets anf. Depeche af 27-V-1863.

² Pagets Telegram og Depeche 28-VI-1863 (F.O. 22) og Dotézacs ovenf. anførte Depeche af samme Dag.

³ Pagets Depeche 28-V-1863 (F.O. 22).

Trone antages af Prins Vilhelm »under den ovenanførte Betingelse angaaende De Joniske Oers Forening med Grækenland«. Imidlertid bemærkede Prins Christian straks, at han maatte staa paa, »at dette Punkt stilles saa betrygget for hans Søn som muligt«. — Saa gik Meningsudvekslingen videre ad de kendte Baner, men under den oplyste Hall, at der var indløbet et kort Telegram fra London om, at Protokollens Passus vedrørende Dotationen paa de £ 12.000, der skulde tilkomme Prins Vilhelm »Livet igennem«, var strøget i Protokollen; han mente dog ikke, at dette betød nogen reel Ændring, men Prins Christian greb Bemærkningen og afæskede Finansminister Fenger en Udtalelse om Sagen. Den gik ud paa, at Ordene burde indsættes igen, og Justitsminister Casse var i hvert Fald betænkelig ved, at de var gaaet ud. Andre Ministre gjorde afvigende Meninger gældende, og der faldt atter haarde Ord. Marineminister Bille troede, at Prinsen af Danmark gjorde sin Søn en daarlig Tjeneste ved offentlig at slaa fast, at han paa Forhaand havde sikret sig Pension; blev han senere forjaget, vilde han ikke komme til at »mangle Brød i sit Fædreland«. Udenrigsministeren var ligeledes bange for, at han vilde faa en uheldig Stilling, hvis han optraadte »som apanageret angelsk, fransk, russisk Prins«.

Det blev endnu engang Kong Frederik, som sagde de afgørende Ord. Han mente som Bille, at Prins Vilhelm aldrig vilde komme til at gaa Tiggergang i sit Fædreland. Men i Prins Christians Sted vilde han tage mod Tilbudet — »hans Fremtid staar i Guds Haand« — og være »glad ved at kunne hjælpe min Konge, Stormagterne og Grækenland«.

Men i det Tilfælde at Hs Kongelige Høihed Prinds Christian nu skulde foretrække at blive ved sin Halstarrighed saa maatte Hans Majestæt handle som Konge. Hans Majestæt kan ikke gaae tilbage, og Prinds Vilhelm *skal* være Konge af Grækenland. Hans Majestæt har allerede engang for sagt, at Prinds Vilhelm skulde være det, og han *skal* være det.

[Prins Christian] yttrede, at han da saa ondt det gjør ham maa bede om, at den Erklæring gives med til Svaret, at det er *mod* Faderens Samtykke at Kronen modtages forinden den af ham stillede Betingelse . . . opfyldes; den hele Sag er bleven Hs Kongelige Høihed meget ubehagelig.

Kong Frederik troede af personlig Erfaring at kunne forsikre Prins Christian om, at man ikke kom Livet igennem uden at give efter. Prinsen af Danmark fandt, at det var »svært som Fader« — Marineministeren bemærkede, at ogsaa han var Fader, men han vilde ikke se mere paa sine Sønners Interesser end paa Landets. Udenrigsministeren fremhævede »det Exorbitante og aldeles Uhorste i at en Kongelig Prinds gjør den Fordring at Hans Majestæts Erklæring til Skytsmagterne skulde ledsages af en Protest fra ham«. Endelig advarede Indenrigsministeren Prins Christian mod at gaa videre; hans [Lehmans] Følelser overfor det nye Dynasti havde allerede lidt haarde Stød under Forhandlingerne. Prinsens Svar var højst karakteristisk: Det var ikke for Pengenes Skyld, at han holdt igen, men hele Sagen var »bleven ham forhadet«.

Den Bemærkning medførte, at alle Ministrene efterhaanden vendte sig imod ham. Prinsen folte det og greb til følgende Retræte: »hvis Hans Majestæt tillod det, saa skulde han imorgen give sit endelige Svar, da han ønskede først at tale med sin Hustru i en Sag, der saa nær angik deres Barn«.

Hans Majestæt forstod det nok, men han mente ikke igen at kunne give Prins Christian en »Betænkningstid til imorgen«.

Hs. Kongelige Høihed maatte til iaften kunne faa talt med sin Hustru om Sagen, og til den Tid vilde Hans Majestæt Intet have imod at udsætte Geheime-Statsraads-Mødets Slutning. Men Hs. Kongelige Høihed maatte imidlertid ikke troe, at hvis han vedbliver den Modsætning hvori han har stillet sig til Hans Majestæt dette for Hs. Kongelige Høihed bliver Enden paa Sagen.

Det var endelig en Trussel. Det var, tydelig nok, Monrads Bemærkning fra det foregaaende Statsraadsmøde om kongelig Unaade, der havde faaet Genlyd.

Men Prins Christian gik ind paa Forslaget. Statsraads-Mødet blev udsat; Klokken var blevet fem. Prinsen fik et Memorandum, Hall havde udarbejdet, overrakt, lod spænde for og agede Syd paa fra Skodsborg til Bernstorff Slot¹ — enten Vejen saa blev lagt gennem Dyrehavens Sletter og Skove eller ad Strand-

¹ Pagets Depeche 3-VI-1863 (F.O. 22). Geheime Statsraads Protocol VIII.

vejen og Jægersborg Allé med deres skiftende Udsigter og Omgivelser. I Følge Traditionen bemærkede Kong Frederik ved den foreløbige Afsked: Nu gaar jeg ind til min Louise. Tag Du nu hjem til Din Louise.

Hvad sagde hans Louise?

Prins Christians Bemærkning om, at den græske Sag var bleven ham forhad, viste tydelig nok, at det nu var et Magtspørgsmaal, der nagede ham. Det var i Virkeligheden ikke, eller ikke mere, Sønnens Forhold, det drejede sig om for ham. Det var dette, at han var blevet nødt til at opgive Kravet om en bayersk Abdikationserklæring, og nu ogsaa maatte lade Fordringen om en Stormagtsgaranti fare. Det var en vred Mands, men ikke en forstandig Mands Betragtningssmaaade. Prinsessen var klogere eller havde tilstrækkelig kvindeligt Instinkt til at forstaa, at *det* Standpunkt ikke kunde holde. Over hele Samtalen paa Bernstorff maa Kong Frederiks Udtalelse om, at et Nej ikke blev Enden paa Sagen, have hængt som en Tordensky. Enden blev her, at Prinseparret besluttede sig til at sige: »Vi giver os i Deres Majestæts Hænder. Vi takker Ham for alle de Beviser paa Velvilje, der er vist os» — Med den Besked² kørte Prinsen af Danmark saa i den lyse Sommeraften tilbage til Skodsborg.

De andre Deltagere i Statsraadsmødet har vel nok med Utaalmodighed, men næppe med større Spænding ventet paa den bortdragne Prins' Tilbagekomst. Kong Frederik havde — som en anden Achilles — trukket sig ind i det Telt, hvor han, af en eller anden besynderlig Grund, sov under sine Ophold paa Skodsborg. Her modtog han Prinsen, da han indtraf Kl. otte og afleverede sin Harangue. Hans Majestæt svarede med et tydeligt Tak, Christian!³ som Indledning til en større Forsoningsscene. Hvorefter »continuerede Geheime-Statsraadsmødet atter under Hans Majestæt Kongens allerhøieste Præsidium — Hs. Kongelige Høihed Prinds Christian yttrede, at efterat han har raadført sig med sin Kone, have de Begge anseet det for bedst at under-

¹ Neliendam: anf. Skrift, 160.

² Dotézacs Depeche 31-V-1863 (Fr. U. M. Arkiv 1863, 243).

³ Kriegers Dagbøger II, 308.

kaste sig Hans Majestæts Villie — Hans Majestæt Kongen takkede Hs. Kongelige Høihed derfor baade i sit eget og Geheime-Statsraadets Navn¹.

Naar Enden er god, saa er Alting godt.

**Meddelelsen til Stormagterne og den græske Deputation.
Kong Georgs Afrejse trækker ud.**

Tilbage stod Meddelelsen af Beslutningen til Beskyttelsesmagterne og til den græske Deputation. Det første er allerede omtalt. — Det andet foregik altsaa Dagen efter i København. Den græske Deputation blev nu endelig modtaget i officiel Audiens af Kong Frederik i Apartementssalen paa Christiansborg, hvor Sølvløverne fra Rosenborg var opstillede foran et Podium, paa hvilket Kongen tog Plads i en Tronstol med Prins Ferdinand og Prins Frederik paa sin højre, Prins Christian og Prins Vilhelm paa sin venstre Side. Mellem en Dobbelttrække af Ministrene, Beskyttelsesmagternes herværende Gesandter og høje Hofembedsmænd bevægede de tre græske Herrer sig op til Løvernes Hegn. Kanaris holdt en Tale paa Græsk, i hvilken han henviste til Nationalforsamlingens Valg den 30. Marts, det var en Hyldest til Kong Frederik og et Bevis paa Tillid til den unge Fyrste. Majestæten svarede paa Dansk og gav Prinsen det Raad at »vinde og bevare Dit Folks Kjærlighed . . . deri bestaaer en Konges sande Lykke«. Det endte med, at han omfavnede og kyssede Prins Vilhelm med de varmt følte Ord: »Modtag Din gamle Konges Velsignelse. Gud være med Dig paa Din Fremtids Vej«².

Kong Frederik havde haft en af sine virkelig store Dage. Alle anerkendte det. Den franske Gesandt, Dotézac, der ikke var nogen sentimental Natur, berettede til Paris: »Frederik VII har under denne gribende Ceremoni vist sig som Konge og Fader med Værdighed og Æmhed. Kongen tog sig virkelig ud og midt i Kongedømmets Pragt mindede hans Træk om Christian IV's —

¹ Geheime Statsraads Protocol VIII.

² »Berl. Tid.« 6-VI-1863 Aften.

Slægtens Helts — Ansigt. Han straaledes¹. Dotézac betroede Vedel, at han ligefrem havde haft Taarer i Øjnene under Kongens Tale. Grækerne, der jo for Resten kun kunde følge hans Optræden, havde faaet et helt andet Indtryk af ham, end da han talte om Uldtrojer².

Senere paa Dagen aflagde Deputationen Besøg hos deres unge Konge i Det Gule Palæ. Kanaris takkede her Gud for, at han i sin høje Alder havde faaet Lov at overbringe Grækenlands Lykønskning; det var den skønneste Dag i hans Liv. Kong Georg lovede at ofre sine bedste Kræfter paa at gavne Grækenland; den Lærdom, han havde modtaget i Danmark, »skal følge og lede mig i mit nye Fædreland«; han vilde altid have Kong Frederiks Valgsprog for Øje³. Om Aftenen var der Galataffel. Da Kong Frederik her traf de tre Gesandter, der havde været med ved Audiensen, trykkede han deres Hænder og sagde: »I Dag er vi virkelig alle sammen én«. Han var stadig i høj Stemning⁴. Hvem der ikke var det, var den unge Konges Forældre; trods den ydmyge Underkastelse paa Skodsborg var de stadig i Opposition og viste det. Da Gesandterne aflagde Lykønskingsvisitten efter Ceremonien den 6., talte Prinsessen ikke til dem, og Prins Christian svarede Dotézac, at han kunde lykønske sig selv. Men det var navnlig Sir Augustus Paget, deres Uvilje vendte sig imod; Prinsessen sagde, at det hele skyldtes hans Intriger. Endelig modtog Prins Christian Deputationen til Middag, men dér var hverken Hall eller de tre Gesandter med⁵.

¹ Dotézacs Depeche 7-VI-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243). Smlgn. Pagets Depeche 6-VI-1863 (F.O. 22).

² Vedels Fremstilling af Danmarks Udenrigspolitik (Vedels Papirer, R.A.). — Der voksede senere her i Landet en Tradition op om, at Kong Frederik VII den 6. Juni 1863 i Virkeligheden havde holdt en helt anden Tale end den officielt fastslaaede, og det hed sig, at det var den, der greb de tilstedeværende. Noget saadant var maaske muligt, da Kongen talte paa Dansk, men der er i 1863 ingen Antydning om en Improvisation af denne Art, og baade Dotézac og den russiske Gesandt, Nicolay forstod antagelig saa meget Dansk, at de vilde have lagt Mærke til det.

³ Archives diplom. 1864, IV, 342f.

⁴ Dotézacs anf. Depeche.

⁵ Dotézacs Depeche 10-VI-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 243).

Hverdagen ventede alt imens med sine Krav. Den 10. rejste Grækerne hjem, efter Pagets Forklaring meget tilfredse med de foregaaende Dages Begivenheder¹. En Plan om, at den unge Konge skulde aflægge et kort Besøg i Grækenland straks, blev opgivet. Han nøjedes med at lade Deputationen overbringe en personlig Hilsen til Nationalforsamlingen². Prinsen af Wales advarede mod at trække Afrejsen for længe ud³, men Fader Christian mente det modsatte. Efterretningerne fra hans Søn Kongerige lød heller ikke beroligende. Udviklingen paa London-Konferencen og den danske Kongefamilies Antagelse af Nationalforsamlingens Tilbud havde ganske vist til en Begyndelse haft gunstige Virkninger; den 19. Juni konstaterede Scarlett fra Athen »en stor Forandring til det bedre«⁴. Alligevel udviklede et Skyderi mellem en Røverbande og en Gendarmeriafdeling sig saaledes, at det ved Begyndelsen af Juli kom til Kamp mellem forskellige Afdelinger af Garnisonen i Hovedstaden og Nationalgarden; det kongelige Slot blev bombarderet, og Ministeriet traadte tilbage⁵. Finlay forklarer Forsommerens Begivenheder paa den Maade, at »alle Partiers egentlige Maal var at sikre sig Midler til at udøve den kongelige Myndighed i Kongens Navn, indtil han ankom til Grækernes Land,⁶ og Lord Russell saa, i og for sig, rigtigt, naar han skrev til Scarlett, at Bevægelsen hverken var rettet mod Kong Georgs Tronret eller Nationalforsamlingens Magt⁷. Elliot havde berettet, at det hele var gaaet anderledes, hvis Kong Georg havde været til Stede⁸. Og allerede 4. Juli var et nyt Ministerium dannet, der forlagde Tropperne til Pro-

¹ Pagets Depeche 11-VI-1863 (F.O. 22).

² Archives diplom. 1863, III, 411 f.

³ Billes Depeche 25-VI-1863 (Korr. om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

⁴ Scarletts Depecher 26-V, 11. og 19-VI-1863 (Correspondence No. 9, 14 og 17).

⁵ Samme No. 22.

⁶ Finlay l. c. VII, 292.

⁷ Russell til Scarlett 16-VI-1863 (Corr. No. 25).

⁸ Billes Depeche 13-VII-1863 (Korr. om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

vinserne, medens Nationalgarden forblev i Hovedstaden for at opretholde Ro og Orden¹. Alligevel saa det hele betænkeligt ud. Hall besluttede at sende tidligere Politidirektør Bræstrup til Grækenland for at undersøge Forholdene².

Hans Opgave var rent informatorisk. Men et andet Spørgsmaal krævede samtidig sin Løsning. Allerede i April havde Lord Russell udkastet den Tanke, at Prins Christian kunde følge med Sønnen til Athen og faa Tingene i Gang; ellers maatte en Tillidsmand lede hans første Skridt³. Faderen følte dog ingen Trang til at komme til Grækenland, og følgelig maatte en Raadgiver findes. Allerede den 6. Juli havde Prins Christian foretaget den uundgaaelige Henvendelse til Gehejmeetatsraad Andræ⁴ og faaet det uundgaaelige Afslag fra ham. Valget faldt saa paa Grev Sponneck, anset Toldembedsmand, Minister baade under A. W. Moltke og Ørsted-Bluhme, stadig mere konservativ i sin Indstilling og efterhaanden et af Prins Christians politiske Orakler. Han optraadte efter sin Vane straks som Hovmester for den unge Konge⁵; det var ham, der instruerede Bræstrup, da han rejste Syd paa⁶.

Tiden gik. Den 13. Juli 1863 var Traktaten mellem Danmark, England, Frankrig og Rusland angaaende Prins Vilhelms »Bestigelse af den græske Throne« i Orden⁷. Der havde været Uoverensstemmelser til det sidste. Allerede paa Konferencemødet den 5. Juni havde Bille ment alene at kunne undertegne *sub spe rati* (i Forventning om Opfyldelse), »fordi de befuldmægtigede ikke har villet underskrive Protokollen saa længe som Noten [der var indgivet] fra min [Billes] Side indeholdt andet, end hvad der stod i Protokollen. Jeg har altsaa troet at maatte fordriste mig

¹ Scarletts Depeche 4-VII-1863 (Corr. No. 23).

² Pagets anf. Depeche 11-VI.

³ Russell til Paget 8-IV-1863.

⁴ Kriegers Dagbøger II, 307.

⁵ Smlgn.: Allerund. Forestilling til H.M.K. 20-VI-1863 (Conseilspræsidiets Resolutions-Protocol, 1862—69, R.A.).

⁶ Driault & Lhéritier III, 91—94.

⁷ Danske Tractater efter 1800 I No. 108.

til at slette Slutningen af Noten¹. Den danske Regerings Godkendelse af Protokollens Form kom forøvrigt omgaaende², men det tog Tid at redigere Traktaten, der skulde afsluttes mellem Beskyttelsesmagterne og Danmark; ikke før 1. Juli kunde Lord Russell fremsende Teksten³. Og nu gjorde Hall Indvendinger mod en Bestemmelse om, at Kong Georg ogsaa havde Krav paa en dansk Appanage⁴. Da Bille meddelte dette paa et Konferencemøde den 7. Juli, fremkaldte det Bestyrtelse mellem de andre, og Brunnov udtalte Haab om, at det alene drejede sig om Ord⁵. Vanskeligheden bundede imidlertid dybere. Hall gjorde opmærksom paa, at i Følge Forfatningen af 2. Oktober 1855 skulde alle Appanager bevilliges af Rigsraadet, og han tvivlede paa, at denne Forsamling vilde tilstaa en fremmed Fyrste noget saadant⁶. Og saa meget Brunnov end misbilligede den danske Regerings Holdning, besluttede han og Lord Russell sig dog til under disse Omstændigheder at stryge den paagældende Paragraf⁷. Baron Gros glimrede her ved sin Fraværelse; ingen vidste rigtigt, hvor han var⁸.

Herefter gav Hall 12. Juli telegrafisk Bemyndigelse til at underskrive⁹. Det skete altsaa den følgende Dag. Det varede ogsaa noget med Ratificeringen. Paa et Konferencemøde den 2. August meddelte Bille, at Georg I vilde tage Titlen: »Hellenernes Konge«. De befuldmægtigede anerkendte det¹⁰ og ænsede ikke Indvendinger fra tyrkisk Side¹¹.

Men paa en Maade var det brede endnu tilbage. Uendelige

¹ Billes Telegram 5-VI-1863 (Korr. om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

² Hall til Bille 6-VI-1863, Telegram (ib.).

³ Russell til Bille 1-VII-1863 (ib.).

⁴ Hall til Bille 6-VII-1863, Telegram (ib.). Smlgn. Pagets Telegram 6-VII-1863 (F.O. 22).

⁵ Billes Depeche 7-VII-1863 (Korr. om det græske Tronfølgervalg, R.A.).

⁶ Hall til Bille 7-VII-1863 (ib.).

⁷ Billes Telegram 11-VII-1863 (ib.).

⁸ Billes Depeche 11-VII-1863 (ib.).

⁹ Halls Telegram 12-VII-1863 (ib.).

¹⁰ Actstykker No. 7.

¹¹ Driault & Lhéritier III, 84—85.

Forhandlinger om Overdragelsen af De Joniske Oer fulgte. Lord Russell indkaldte nu samtlige Stormagter ogsaa de tyske til et Møde om Sagen den 20. Juli¹, medens den danske Regering ikke deltog direkte. Beskyttelsesmagternes Befuldmægtigede mente nu, at Kong Georg snarest burde begive sig til Athen². Sponneck var derimod af den Opfattelse, at han ikke kunde rejse, for Spørgsmaalet om Oerne var bragt til Afslutning, og Hall gav i en Depeche til Bille Udtryk for den Betragtning, at de beklagelige Begivenheder i Grækenland viste Nødvendigheden af at naa til en Ordning³. Imidlertid kom der gunstige Beretninger fra Bræstrup om Stemningen paa Oerne, og en Beslutning maatte nu tages⁴. Grækerne havde resolut bragt en af Betænelighederne ud af Verden ved at erklære deres kaarne Konge for myndig. Alligevel kom han ikke af Sted. Det havde været Regeringens Plan, at han paa Vejen til Grækenland skulde aflægge Besøg i Vest-Magternes Hovedstæder, og samtidig var det Hensigten med Beklagelse at meddele i Petersborg, at et Besøg ved Czarhoffet vanskeligt lod sig indpasse i Rejseplanen. Men Meningen hermed var i Virkeligheden at give England og Frankrig en Favør under deres spændte Forhold til Rusland i Anledning af den polske Rejsning. Gortchakov havde, som sædvanlig, taget Sagen med Ro, men Arrangementet passede ikke Prins Christian og hans Familie, for hvem Czarriget var og blev det forjættede Land, og de fik med Gesandten Otto Plessens Hjælp et Besøg ved Neva-Floden ordnet til Begyndelsen af September⁵. Den russiske Regering havde iøvrigt aldrig stillet sig særlig velvillig til Prins Vilhelms Kandidatur, som var Englands Forslag⁷. Men det hele faldt for Resten godt ud. Imidlertid forsinkede det Kong Georgs endelige Afrejse; han kom senere til Frankrig og England end ventet. Fra Paris meldte Cowley, at Hellenernes Konge

¹ Driault & Lhéritier III, 102—03.

² Billes Depeche 13-VII-1863 (Korr. om det græske Tronfølgervalg).

³ Hall til Bille 17-VII-1863 (ib.).

⁴ Pagets Depeche 7-VII og Telegram 27-VIII-1863 (F.O. 22).

⁵ Pagets Depeche 7-VII og Telegram 27-VIII-1863 (F.O. 22).

⁶ Dotézaes Depeche 10-IX-1863 (Fr. U. M. Arkiv. 1863, 244).

⁷ Wedel-Jarlsbergs Depeche 1-IV-1863 (Sv. R.A.).

havde gjort »et meget tilfredsstillende Indtryk paa Kejseren og andre, der havde den Ære at komme i Forbindelse med ham«¹. I London fik den græske Gæst ikke Lejlighed til at se Dronning Victoria².

Ved Slutningen af Maanedens naaede Kong Georg endelig til sin Hovedstad. Med en Proklamation af 30. Oktober opfordrede han til at glemme gammel Uenighed til Gavn for det Fædreland, som nu var blevet hans. Maalet var at gøre det til »en Mønsterstat i Orienten«³.

Følger af Episoden i dansk Hjemmepolitik. - Georg I og hans Kongegerning.

Gehejmelegationsraad Vedel skriver i sin Fremstilling af den danske Udenrigspolitik: »Ganske vist skulle vi ikke rose os af den Maade, paa hvilken denne Forhandling førtes, men det var ikke Nationen og egentlig heller ikke Ministeriet, som havde nogen Skam deraf«⁴. Det er rigtigt. Og det anerkendtes ogsaa fra anden Side; Johan Bülow i Wien refererer en Udtalelse af Udenrigsministeren, Grev Rechberg, om, »at han havde Meddelelser fra [den russiske Gesandt] Baron Brunnov [i London], som viste, til hans store Tilfredsstillelse, at den danske Regjering i dette Spørgsmaals Behandling holdt sig fuldkommen »correct«⁵.

Men i dansk Hjemmepolitik kom hele Forhandlingen til at sætte ikke uforstaaelige Spor. Den uddybede Modsætningen mellem Prins Christian og de national-liberale Ministre, han inden længe skulde faa at gøre med som Konge. Han erklærede, at han aldrig skulde glemme, som de havde behandlet ham i Statsraa-

¹ Cowleys Depeche 23-X-1863 (F.O. 27).

² Kriegers Dagbøger II, 340. Russell havde meddelt Bille, at Dronningen ønskede at se ham (Korr. om det græske Tronfølgervalg).

³ Archives diplom. 1864, IV, 357.

⁴ Peter Vedel: Danmarks Udenrigspolitik fra Sommeren 1862 til Foråret 1863. Udg. af V. Sjøqvist (1953), 59. Mere summarisk Dom: Finlay VII, 292.

⁵ J. Bülow's Depeche 13-IV-1863 (R.A.).

det¹, navnlig en spottende Bemærkning af Lehmann om den Verdensberømmelse et Slot, der hed Ballenstedt, havde faaet, saarede ham dybt². Men for Resten havde Sammenstødene med de militære Ministre, Bille og Thestrup, egentlig været de voldsomste. M. P. Bruun horte senere af Hall og Lehmann, at Prins Christian havde udfordret Krigsministeren paa Liv og Død, og at Kong Frederik havde været nødt til at lægge sig imellem³.

Alt det fik Betydning under Krisen i Aarets sidste Maaneder.

I Hellas bidrog Kongeskiftet til at stille en lang Stats- og Samfundsudvikling i skarpere Lys. Det Rige, Kong Georg kom til, var et andet end det, Kong Otto fik overdraget af Stormagterne i 1832. I nogen Maade var der bødet paa Rejsningskampenes Ødelæggelser. Folketallet var steget, delvis ved Indvandring. Græsk Handel og Skibsfart havde taget Opsving. Indenfor Landbruget var i hvert Fald Frugtavl (Rosiner) i Fremgang. Desuden var Palikarerne gaaet bort eller blevet til Aars; der var saaledes en Urosfaktor mindre.

Men græsk Hjemmepolitik og Partivæsen havde endnu det samme Præg. Der var langt igen til Mønsterstaten. Og selvsagt magtede Kong Georg, der, som han selv erklærede, hverken raadete over »Erfaring eller Visdom«⁴, ikke Forholdene.

Det mærkedes end mere, fordi Grev Sponneck ikke skal have vejledet »den unge Mand«.

Han var i Virkeligheden et mærkeligt Valg. Han havde fra første Færd været mod Antagelsen af Kandidaturen og hele Tiden givet Prins Christian Raad i Overensstemmelse hermed. Hans »sædvanlige Nedrakning af alt, hvad der var Græsk«⁵ efter Ankomsten til Hellas bundede formodentlig allerede i denne Indstilling. Han var ogsaa hjemmefra, som alle de konservative, vant til at fordømme Regeringernes Gerninger. Der er her noget gaadefuldt. Grev Sponneck havde uomtvisteligt været en frem-

¹ Dotézaes ovenanf. Depeche af 10-VI.

² Vedels Fremstilling.

³ M. P. Bruuns Dagbog (kgl. Bibl.) under 1-VIII-1864.

⁴ Proklamationen af 30. Oktober 1863.

⁵ Horace Rumbold: Recollections of a Diplomatist II, 126.

ragende Embedsmand og en dygtig Finansminister; en Tid var det ham, der beherskede A. W. Moltkes Kabinet. Paa den vanskelige Post i Athen, »hvor hans officielle Stilling skulde være = Nul og hans faktiske Stilling ved Kong Georgs Hof . . . saa høi, at han ikke veg Pladsen for Nogen«¹, blev han mødt med Foragt og skaanselsløs Kritik fra alle Sider, fra græske Politikere og fremmede Gesandter². Forklaringen var til Dels, at han straks søgte at tilrive sig Regeringsmagten og indlod sig i Konflikt med en Ministerpræsident, Bulgari, som han selv havde overdraget Regeringsdannelsen. Endvidere manglede han efter alle samstemmende Vidnesbyrd i en sjælden Grad Takt. Man anerkendte ogsaa efterhaanden ved det danske Hof, at det var galt fat, og i Januar 1865 blev Christian IX's Broder, Prins Julius, sendt til Athen for at faa Sponneck til at forandre sit Styresæt eller at vende tilbage til København; Lord John Russell havde nemlig ladet forstaa, at hans Forbliven vilde være skæbnesvanger³. Dengang stod Sponneck Krisen igennem, men sidst paa Aaret maatte han vige for en Folketilkendegivelse.

Allerede den 19. November 1863 skrev Bræstrups hjem, at Kong Georg ikke forstod at bevare den Popularitet, der straks slog ham i Møde⁴. Paa Vejen gennem Frankrig havde han og hans unge Adjutanter⁵ taget den Fornøjelse af Rejsen, der svarede til deres Alder; i Paris var det bl. a. deres Morskab at trække Køppen ud af Sengen, naar de hen ad Morgenstunden kom hjem til Hotellet⁶. Kong Georg fortsatte paa samme Maade i Athen.

¹ Bille-Brahes Gengivelse af Sp.s egen Forklaring i Brev til Vedel 10-X-1863 (Papirer XI, Samling af Aktst. og Afskrifter (R.A.).

² Finlay skriver om ham: »den mest uvidende Statsmand og den største politiske Plage«, Beskyttelsesmagterne havde bragt over Landet.

³ Paget til Russell 20. og 22-XII-1864 (Russell Papers — P.R.O.). Smlgn. Lady W. Paget: *Embassies of other Days* I, 187. Vedels Papirer anf. St. og Driault & Lhéritier III, 135 flg., 154 flg.

⁴ Driault & Lhéritier III, 136f. Smlgn. i det hele Kapt. IV.

⁵ Marineløjtnanterne Funch og Baron Guldencrone samt Sekondløjtnant Leth af Dragonerne. Til hans Følge hørte endvidere A. S. Køppen, Deputationens Tolk, der nu tituleredes, »Professor« og Dr. Philemon, én af Grækerne, der havde været med i København (»Berl. Tid.« 27-VIII-1863).

⁶ Vedels Papirer anf. Sted.

Det skabte Undren og Forargelse. Det havde utvivlsomt en Del af sin Forklaring i, at han følte sig ene og ikke havde passende Omgangsfæller, men Uviljen mod den Slags Indfald var forklarlig nok. Mindre berettiget var Misfornøjelsen med, at den nye Konge ikke straks kunde tale ordentlig Græsk og ikke var i Stand til at følge med i Statssager. Sponneck lod ham, simpelt hen, ikke komme til. Men med alt dette saa den engelske Legationssekretær Horace Rumbold bag hans Drengestreger og »animalske Livslyst« allerede da mange af »de udmærkede Egenskaber, der har sat ham i Stand til at staa de mange Vanskeligheder igennem«¹. Han stillede sig fast ved Siden af Sponneck i 1865, fordi han opfattede Stormløbet mod ham som fremmed Indblanding. Da Greven var forsvundet, levede han sig efterhaanden ind i Forholdene i Grækenland og tilegnede sig betydelig Forstaaelse af mellemstatslige Tilstande i Europa. Sir Charles Dilke skrev i 1887, at den, der her skulde lære ham noget, maatte være en klog Mand². Frederick Ponsonby kalder ham »kløgtig og meget velbevandret i europæisk Politik«³. Folkekær som Frederik VII blev han aldrig, og i politiske Kredse klagedes der over, at han saa for personligt paa Tingene, ikke vilde ofre sig for Samfundet og aldrig havde forstaaet at gøre sig til ét med Nationen⁴. Han vidste det nok. Ponsonby siger ogsaa, at han forstod, hvor »tynde Traade, der bandt ham til den græske Trone«. Men derfor klæbede han heller ikke til den som Kong Otto. Han lod, tvært imod, sine Undersaatter forstaa, at hans Kuffert, figurligt taget, altid var pakket. Og hvad de alt for ofte glemte var, hvor mange storpolitiske Vanskeligheder og Letsindigheder han gennem sine fyrstelige Familieforbindelser i Aarenes Løb havde reddet dem ud af⁵. Maaske vil man sige, at det var negative Fortjenester. Men alligevel gik det saaledes rundt, at

¹ Rumbold: *Recollections* II, 137.

² Charles Dilke: *L'Europe en 1887*, 210f. Disraeli mente det samme (Gwyn & Tuckwell: *The Life of Sir Charles W. Dilke*, I, 329).

³ Fr. Ponsonby: *Recollections of three Reigns*, 223.

⁴ Artikel i »*Quarterly Review*» 1910, 513 flg.

⁵ J. L. Garvin: *Fortnightly Review* 1909, 569 flg.

»den store Tanke«, Kanaris ogsaa havde talt om paa Christiansborg den 6. Juni 1863, for en væsentlig Del blev virkeliggjort inden hans Regering gik til Ende. Han faldt for Morderhaand i det befriede Saloniki 18. Marts 1913, og en halv Snes Dage forinden var det blaa-hvide Flag ogsaa blevet hejst over Janina. — Fire Aar efter hans Død hed det i en Artikel af en græsk Forfatter: »Kong Georg, som regerede i halvtres Aar . . . gjorde alt i alt mindre Skade end hans Son, som paa fjorten Maaneder har bragt de værste Ulykker over et lykkeligt og genvaagnende Folk¹.

— Der er her noget af Sagaernes Kongeforudsigelser, om at Folket en Dag gerne grov den i levende Live lidet paaskønnede Hersker op af Jorden med de bare Hænder.

Summary.

On October 23. 1863 the population of Athens was informed by proclamation from a Provisory Government that king Otho would have to leave the country and that a constituent assembly was going to elect a new king. This meant that Monarchy was to be upheld in Greece. But who was to be the choise of the assembly?

The treaty of February 3. 1830 stipulated that no prince related to the ruling houses of the three Protecting Powers, Great Britain, Russia and France should be permitted to accede to the throne of Greece. The British Government and Queen Victoria decided to abide by this engagement, though the Greeks were almost unanimous in desiring to elect her second son, Prince Alfred, and also Russia and France resolved to stick to the stipulations from 1830.

Consequently a new candidature had to be tried.

Already then (December 1862) Lord John Russell suggested Prince Vilhelm, the brother of Princess Alexandra who was engaged to be married to the Prince of Wales. Queen Victoria was decidedly against this plan, as Prince Vilhelm was not yet of age, but the true reason of her objection was that she wanted a German prince to mount the Greek throne. But the German princes held back, and in March 1863 Lord John returned to the Danish candidature. Prince Christian of Denmark, Princess Alex-

¹ Edinburgh Review 1917, 44.

andra's father and practically his whole family were at that time in London after the wedding, and now the British Foreign Secretary approached one of Prince Christian's personal advisers, Mr. Oxholm. He furthermore had a short and informal interview with Prince Christian, before he left for the Continent on March 23., and here Lord Russell got the impression that Prince Christian advised H. M. Government to apply to King Frederik of Denmark regarding the candidature. As a matter of fact Prince Christian considered the whole question a mere family affair, and he and his wife, Princess Louise, felt most inclined to reject the proposal. Accordingly he did not consult the Danish minister in London, but having left for Brussels he informed King Frederik that he was going to visit his sister, the duchess-dowager of Anhalt-Bernburg at Ballenstedt, but did not mention Lord John's suggestion at all. Consequently the Danish Government was quite taken aback, when the French and the British minister on March 23. reported Lord Russell's version of the interview to the President of the Council and Foreign Minister Mr. Hall. However, he instantly had made up his mind to accept, although he apparently did not expect any tangible advantage accruing from such a step in the current controversy with the German Diet and the German Powers, but he realized that a negative reply might unfavourably influence the attitude of the British Government and the British public towards Denmark.

Meanwhile a letter from Mr. Oxholm had arrived from which Mr. Hall learned that matters were more complicated than intimated by Lord Russell, and he now felt most inclined to await Prince Christian's return before taking further steps. However the British minister, Sir Augustus Paget, insisted on a decision, and on March 27. a conference of ministers took place, after which Mr. Hall went to see King Frederik. The king was by no means unwilling to accept, and they decided by telegram to call Prince Christian back to Copenhagen.

He arrived on April 4. and spoke with the king, with the Danish ministers and Sir Augustus Paget. The British minister realized in the course of their interview that it really was the family of the prince and his German kinsmen who stiffened him in objecting to the candidature; he especially wanted that the ex-king Otho should formally abdicate. But the king reminded him of the fact that in London he had referred matters to His Majesty's decision, and now he had to abide by it. During his stay in Copenhagen it gradually dawned upon the prince that he could not completely treat the question as a family affair, and he

consequently left for Ballenstedt and returned with the whole family on April 11. to the Danish capital.

But Prince Vilhelm was now also back and got an opportunity to speak for himself. He was eager to accept, made a favourable impression on Sir Augustus, and explained to him that the powers only had to protract the negotiations, as in December he would be of age and then intended to go to Greece, no matter what were the wishes of his parents.

Meanwhile Prince Christian had to uphold his personal views during various councils of state, as at first he regarded the question from a personal point of view, and did not see that any good might be obtained by Denmark in complying with the wishes of the Protecting Powers. He was anxious regarding the fate of his son in Greece, and he still wanted a formal abdication on the part of the ex-king. It was explained to him that such a declaration was not to be expected, and finally the king peremptorily declared that the subject could not be dropped now and that Prince Vilhelm was going to be king of Greece with which Prince Christian finally had to comply.

However, the Danish government had promised to a certain extent to uphold Prince Christian's demands as against the Protecting Powers, and Lord Russell discussed these conditions during conferences with the Russian and French ambassador in London. Another difficulty was that Prince Christian wanted the Powers to guarantee the new king of Greece "*une rente viagère*" of £ 10.000 in case of his abdication. It was now as a matter of fact not a question of money alone, any more than Prince Christian's objections were the protest of an anxious father; the truth was that he declined to give way over and over again. During a council of state on May 30. he and the ministers went over the old ground once more, and after a protracted discussion the king had to demand a final reply. Prince Christian submitted at last; an understanding was arrived at in London during the next days, and on June 6. the formal reply was given to a Greek deputation, who since April 25. impatiently had been waiting in Copenhagen. King Frederik was radiant. Prince Christian still sulked and postponed the departure of his son as long as possible. But King George himself was jubilant, and at the end of October he arrived in Athens.
